

SEX
SAMFUND

**UNGES FORHOLD TIL OG
FORSTÅELSE AF **SAMTYKKE**
OG GRÆNSER I SEKSUELLE
SITUATIONER**

© Sex & Samfund 2021

Ansvarshavende redaktør: Bjarne B. Christensen

Analyseansvarlig: Thea Gregersen

Tekst og analyse: Thea Gregersen, Anne Windolf-Nielsen og Marie Haarmark Nielsen

Vidensindsamling: Marie Haarmark Nielsen og Anne Windolf-Nielsen

Fotos: David Lundbye

Layout: Maja Østergaard

Indhold

Indledning	5
Tak	6
Opsummering	7
Sex & Samfunds anbefalinger	8
Begrebsafklaring	10
Kapitel 1 - Samtykke i seksuelle situationer	12
Den kompetente sexpartner	12
'Dengse-agtig' dirty talk	13
Kropsprog og samtykke	14
Kønsnormer og flirt	15
Samtykke og gråzoner	16
Frygten for den andens reaktion	17
Sex bekræfter kærlighed	17
Frygten for rygter	19
Forhandlinger i forbindelse med samtykke	19
Opsamling	20
Kapitel 2 - Samtykke og fællesskabet	23
At lære om sex	23
Var det okay?	24
Den sjove historie	25
At føle sig presset til at dele	25
Sex og status	26
Hjælp mig væk	27
Hjælp eller gruppepres	27
Opsamling	28
Kapitel 3 - Den offentlige debat om samtykke	30
Samtalen om samtykkeloven	30
#MeToo debatten	31
Den unuancerede debat	33
Opsamling	35
Metode og data	37
Metodisk udgangspunkt	37
Kvalitativ data	37
Kvantitativ data	37
Litteraturliste	39

Indledning

Vi har fået en samtykkelov i Danmark, der gør det klart, at hvis begge parter ikke samtykker til sex, er det voldtægt.

Nu står vi over for at løfte den store samfundsmæssige forebyggelsesopgave, der består i at forhindre, at voldtægter og overgreb blandt unge overhovedet finder sted. En indsats, der både klæder unge bedre på til at navigere i grænser og samtykke, og som tager et opgør med den forståelse og de normer, der knytter sig til sex.

Den offentlige debat om grænser og samtykke bærer præg af, at mange tror, at man med et quickfix kan gøre op med grænseoverskridelser og seksuelle overgreb - og at det er de unges ansvar at forhindre overgreb.

"De unge skal bare lære at sige fra".

"Når vi får en samtykkelov, er det slut med voldtægter".

Men at sige fra, når man oplever noget eller udsættes for noget, som er grænseoverskridende eller ubehageligt, er svært. At afkode andres grænser er svært.

"Jeg kan bare huske en af de aftner der, der forsøgte vi at have sex, men ingen af os havde særlig meget lyst, og så prøvede jeg at sige: 'Skal vi ikke lade være så?'. og så kom hun ud med det element: 'Elsker du mig ikke?' Så blev man lidt påtvunget til det, og så gjorde vi det. Det var ikke særlig rart, og jeg gik ud og kastede op, det var ikke sjovt."

(Mand, 19 år, Hovedstaden)

"Der var på et tidspunkt, hvor jeg var hjemme hos en fyr. Pludselig siger han: 'Nå nu skal vi have gang i skuffen'. Jeg ligger og er virkelig fuld og griner nervøst. Så tager han en pisk op, og jeg vidste ikke, hvad jeg skulle gøre. I situationen følte jeg slet ikke, at jeg kunne sige fra, fordi jeg ikke havde haft muligheden for at sige fra. Jeg var også for fuld, jeg var nok forvirret over, hvad der skete, mere end, at jeg var klar over, om jeg havde lyst til det."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

Sådan lyder det fra unge, vi har talt med i forbindelse med tilblivelsen af denne rapport.

Langt de fleste, der oplever seksuelle krænkelser, er unge under 25 år, og langt de fleste kender den person, der har overskredet deres grænser¹. Mange unge er også i tvivl om,

hvorvidt deres grænser er blevet overskredet. Fx ved indtag af alkohol, eller fordi de læner sig op ad de stereotype forestillinger, om hvad mænd og kvinder har af henholdsvis lyst og ansvar².

En ny generation af børn og unge skal vokse op med en forståelse af samtykke og tidligt i deres liv udvikle en forståelse for at 'tjekke ind' med hinanden. Børn og unge har fra de er helt små behov for at lære at respektere og mærke egne og andres grænser, og opbygge kompetencerne til at give og modtage samtykke, så de tager den forståelse og de erfaringer med sig videre i deres ungdoms- og voksenliv.

Denne rapport er en del af Sex & Samfunds årlige seksualundervisningskampagne, der i år bærer titlen *Uge Sex med samtykke*. Rapporten henvender sig til fagpersoner i og omkring grundskolen og ungdomsuddannelserne samt politikere og beslutningstagere.

Denne rapport bygger på 14 kvalitative interviews og fem fokusgruppeinterviews med unge i aldersgruppen 16-21 år samt to repræsentative spørgeskemaundersøgelser. En spørgeskemaundersøgelse henvendt til danske unge (16-29 år) og en spørgeskemaundersøgelse henvendt til den generelle befolkning. Spørgeskemaundersøgelserne er udført af Voxmeter for Sex & Samfund i maj 2021, og de kvalitative interviews med unge er udført i april og maj 2021 af medarbejdere fra Sex & Samfund.

1 Heinskou et al. (2017): 'Seksuelle krænkelser: Omfang og karakter', s.17

2 Jensen og Hunt (2020): 'Young women's narratives on sex in the context of heavy alcohol use: Friendships, gender norms and the sociality of consent'.

Tak

Vi vil gerne takke alle de mange børn og unge, som vi hver dag er i kontakt med på Sex & Samfunds rådgivningstjenester Sexlinien for Unge og Privatsnak, og som vi møder i seksualundervisningen i klasselokaler rundt om i Danmark, og som har gjort os klogere på, hvordan de giver og modtager samtykke.

Vi vil også meget gerne takke de unge, som har deltaget i kvalitative interviews i forbindelse med tilblivelsen af rapporten samt respondenterne, der har taget sig tid til at besvare vores spørgeskemaundersøgelser.

Endelig vil vi gerne takke Mie Birk Jensen, forsker på Institut for Kulturvidenskaber på SDU, samt Jonas Mannov, analytiker i Det Kriminalpræventive Råd, som har udtalt sig til rapporten og efterfølgende gennemlæst rapporten.

I rapporten findes citater fra unge, som viser, hvordan de navigerer i seksuelle situationer. Citaterne kommer fra de kvalitative interviews og fokusgruppeinterviews, vi har foretaget. Citaterne er enkelte steder omskrevet fra tale-til skriftsprog.

Opsummering

Rapporten er inddelt i tre kapitler. Kapitel 1 handler om samtykke i seksuelle situationer, kapitel 2 om samtalen om samtykke blandt venner, og kapitel 3 fokuserer på den offentlige debat om samtykkeloven og MeToo. Den præsenterede data anvendes på tværs af alle kapitlerne for at sikre en kontinuitet i rapportens fokus på unges forståelse af grænser og samtykke.

Overordnet set viser rapporten, at mange unge har svært ved at afkode egne og andres grænser, og at der er forskel på, hvad de svarer, man *bør* gøre, og hvad de faktisk gør, når det kommer til sex, samtykke og grænser. Her spiller den offentlige samtale om voldtægt og samtykkelov, forventninger til køn samt at man skal være 'dygtig til sex' ind som faktorer.

I kapitel 1 zoomer vi ind på unges forståelse af seksuelt samtykke samt hvilke normer, der kan gøre det svært for unge at vise og aflæse, hvorvidt og hvordan man har lyst til at flirte, kysse og have sex. Vores rapport viser, at unge positionerer sig selv som kompetente sexpartnere, der er gode til at mærke, vise og italesætte deres egne grænser. De fleste unge foretrækker at få verbalt samtykke fra deres sexpartner, men praksis er ofte en anden, fordi de unge frygter, at snakken om grænser og samtykke vil blive opfattet som mærkelig af deres sexpartner.

De unge er i stand til at beskrive, hvordan de aflæser deres partners kropssprog, men fortæller samtidig, at det nogle gange er svært, især når de har drukket, eller hvis de er sammen med en ny sexpartner. Selvom de unge fortæller, at det kan være svært at sige fra, hvis samtykke først er givet, forstår de fleste unge samtykke som en proces. Derfor giver de både sig selv og andre et ansvar for løbende at mærke efter, hvad de har lyst til og kommunikere dette til deres sexpartner i situationen. Samtidig mener de unge, at sexpartnere har et ansvar for at tjekke ind.

Vores undersøgelse viser, at når unge har sex med hinanden, følger de ofte kønnede seksuelle manuskripter, hvilket kan vanskeliggøre aflæsningen af andres handlinger og kropssprog. Selvom de unge generelt udtrykker sig detaljeret om og kan sætte ord på hvad de oplever i forbindelse med sex og grænser, bliver de tydeligvis udfordret i samtalen om seksuelle gråzoner. De unge peger desuden på, at frygten for at skuffe sin partner, frygten for rygter, samt at det at have sex bekræfter ens kærlighed til hinanden, vanskeliggør et seksuelt samtykke.

I kapitel 2 undersøges, hvordan unge taler med deres venner og omgangskreds om sex. Måden, de unge taler om og forstår sex, kan medvirke til at presse unge til at overskride deres egne og andres grænser samt til at gøre noget, de ikke har lyst til. Rapporten viser, at unge ofte deler deres

seksuelle erfaringer med deres venner. De spejler sig i hinandens oplevelser og søger rådgivning hos deres venner for at opnå bekræftelse og forståelse for deres seksuelle oplevelser.

Når de unge taler med hinanden om sex og seksuelle oplevelser, fylder især 'den sjove oplevelse'. De sjove historier kan give et populært image i vennegruppen, men kan samtidig medvirke til at skellet mellem de sjove og de grænseoverskridende oplevelser vanskeliggøres. De unge peger på, at det at forstå en oplevelse som grænseoverskridende er noget, der først sker, længe efter at situationen fandt sted. Derudover beskriver de unge, at det at forstå en oplevelse som grænseoverskridende er særlig relateret til, om andre venner har været udsat for det samme, eller om venner ligeledes forstår situationen som grænseoverskridende.

Unge peger på, at sex kan give social status i vennegrupper, som kan være forbundet med tidlig seksuel debut, seksuel erfaring og at være 'god' til sex især fra starten. De unge italesætter, at den sociale status i forhold til sex opstår ud fra måden, hvorpå de taler med hinanden om sex. Den sociale status kan dog være problematisk for de unge, da der skabes et socialt pres fra venner, som kan resultere i, at unge har sex, de ikke har lyst til eller har sex, før de egentlig er klar til det. Dette er specielt gældende for unge mænd.

I kapitel 3 undersøger vi, hvordan unge forholder sig til samtykke og grænser i den offentlige debat i Danmark. Vi har set, at den generelle befolkning - såvel som de unge - er utilfredse med indholdet og formen af debatten. Derudover har vi set, at unge ikke mener, at debatten er nuanceret og konstruktiv, hvilket medvirker til, at de trækker sig fra debatten, fordi de ikke kan genkende sig selv i de perspektiver, der fremstilles.

Rapporten viser, at samtykkeloven har gjort danskerne mere opmærksomme på, om deres sexpartner samtykker til sex, og bidrager til en kulturændring, som forhåbentlig kan gøre det nemmere for individer at undgå at udsætte hinanden for uønskede og grænseoverskridende oplevelser. Ligeledes italesætter flere af de unge, at debatten har været en øjenåbner for dem. Potentialet i debatten ser de unge ved muligheden for spejling i andres historier, hvilket gør det nemmere for dem at genkende og italesætte uønskede eller grænseoverskridende oplevelser. Samtidig får den offentlige debat unge til at reflektere over egne handlinger, og hvordan de kan være med til at skabe gode seksuelle oplevelser med hinanden.

Sex & Samfunds anbefalinger

Denne rapport viser, at mange unge har svært ved at afkode egne og andres grænser. Den offentlige samtale om voldtægt og samtykkelov, egne og andres forventninger til køn, og idéen om, at man skal være 'dygtig til sex' spiller ind som faktorer.

Sex & Samfund har udarbejdet følgende seks anbefalinger, som er centrale for at sikre, at børn og unge vokser op med et godt forhold til egne og andres grænser samt med et sprog for samtykke.

1.

STYRK RÅDGIVNINGSTILBUD OM SEX OG SAMTYKKE TIL UNGE

Denne rapport viser, at bestemte forventninger i seksuelle situationer gør det svært for unge at adskille ønskede oplevelser fra ikke-ønskede. Det leder både til, at unge er bange for fejlagtigt at blive beskyldt for voldtægt og til et behov for validering af, at deres oplevelser føles ægte. De unge trækker i høj grad på deres venner til at genkende grænseoverskridende oplevelser. Samtidig oplever de unge, at dette kan være svært, fordi grænseoverskridende oplevelser typisk præsenteres på en humoristisk måde blandt venner. Ligeledes peger de unge på, at det at forstå en oplevelse som grænseoverskridende er noget, der først sker længe efter, at situationen fandt sted.

Sex & Samfund anbefaler derfor en rådgivningstjeneste med udvidede åbningstider, som unge kan henvende sig til, hvis de er i tvivl om en oplevelse var grænseoverskridende - enten for dem selv eller deres partner(e) - og har et behov for at snakke oplevelsen igennem anonymt. Rådgivningen skal kunne vejlede de unge i, hvordan de håndterer og bearbejder oplevelsen. Samtidig skal den klæde unge på til at dele oplevelsen med deres venner, familie eller andre sociale relationer, så de kan få den støtte, de har brug for. Ydermere er der behov for at styrke unges kendskab til eksisterende rådgivningstilbud samt styrke unges viden om deres rettigheder.

2.

STYRK SEKSUALUNDERVISNING I GRUNDSKOLEN

En evaluering foretaget af Als Research for Undervisningsministeriet i 2019 viser, at seksualundervisning i grundskolen er mangelfuld og usystematisk³. Alle børn og unge modtager derfor ikke den nødvendige undervisning i emner som grænser og samtykke. Denne rapport viser desuden, at kønsnormer kan gøre det svært for de unge at give og modtage samtykke. Derfor er det vigtigt, at børn og unge, fra de er helt små, lærer, hvordan de giver udtryk for, hvad de har og ikke har lyst til. Samtidig skal undervisningen klæde dem på til at respektere andres grænser.

Sex & Samfund mener derfor, at seksualundervisning i grundskolen (SSF) skal opprioriteres ved at gøre dele af seksualundervisningen til et timefastsat fag. Derudover er den fortsatte integration af seksualundervisning i de øvrige fag i skolen afgørende for at sikre sammenhængskraft, samt at vigtige spørgsmål om fx samtykke, grænser, overgreb, køn, mangfoldighed og rettigheder kan inddrages, når det er relevant i undervisningen og for børnene.

Ligeledes skal skoleledelserne pålægges at udarbejde en plan for, hvordan SSF skal implementeres på netop deres skole. Dette skal ske som led i den almindelige årsplanlægning. Det skal desuden pålægges alle skoler at udpege en seksualundervisningstovholder. Tovholderne har til opgave at koordinere seksualundervisning med det øvrige personale på skolen og herigennem sikre en systematik og progression i arbejdet med seksualundervisning på skolen samt at give faglig inspiration og sparring til skolens øvrige personale og derigennem styrke det faglige miljø omkring seksualundervisning på skolen.

3.

KLÆD LÆRERNE PÅ TIL AT UNDERVISE I SEKSUALUNDERVISNING

Denne rapport viser, at unge har et behov for kvalificeret seksualundervisning. Derfor anbefaler Sex & Samfund, at man klæder lærerstuderende bedre på til at undervise i køn, krop og seksualitet. Konkret anbefaler vi, at læreruddannelsen skal reformeres, så nye lærere får styrket deres kompetencer i forhold til generel normkritisk, pædagogisk og didaktisk tilgang samt mulighed for at tage et valgfag (med ECTS-point) i seksualundervisning.

Vi anbefaler også, at man styrker mulighederne for mere og bedre efteruddannelse, så de undervisere, der er færdiguddannede, får mulighed for at få de rette kompetencer til at kunne varetage seksualundervisningen.

4.

GØR UNDERVISNING I KØN, KROP OG SEKSUALITET OBLIGATORISK PÅ UNGDOMSUDDANNELSERNE

Denne rapport viser, hvordan normer og bestemte forventninger kan gøre det svært for unge at vise, fortælle og aflæse, hvorvidt og hvordan de har lyst til at flirte, kysse og have sex. Her spiller de fællesskaber, de unge indgår i, en afgørende rolle. Måden, hvorpå unge taler om sex med hinanden, kan gøre det svært for de unge at skelne mellem de sjove og de grænseoverskridende oplevelser.

Derfor anbefaler Sex & Samfund, at der indføres samværspolitik samt obligatorisk undervisning i køn, krop og seksualitet på ungdomsuddannelserne. Undervisningen skal være en viderebygning på seksualundervisningen i grundskolen, men have et andet fokus, herunder på samtykke og hvordan unge skaber et trygt seksuelt rum. Derudover skal undervisningen styrke unges evne til at tale om grænseoverskridende oplevelser samt styrke et fællesskab med sunde seksuelle normer.

5.

KOMMUNERNE SKAL LØFTE DERES ANSVAR FOR UNGES SEKSUELLE SUNDHED

Landets kommuner har ansvaret for forebyggelse og sundhedsfremme. Specifikt fremgår det af Serviceloven § 19 stk. 5., at alle kommuner skal have et skriftligt beredskab til forebyggelse, tidlig opsporing og behandling af sager om overgreb mod børn og unge. På trods af dette lovkrav fra 2013 fortæller Socialministeren i marts 2019, at én ud af fire kommuner ikke har en handlingsplan for, hvordan de vil forebygge seksuelle overgreb og hjælpe de børn og unge, der bliver ramt⁴. Samme tendens ses i en undersøgelse foretaget af Sex & Samfund i 2019, som er baseret på spørgeskemabesvarelser fra 61 kommuner. Undersøgelsen viser, at kun knap en ud af fem kommuner har sundhedspolitikker, der forholder sig til centrale områder inden for seksuel sundhed. Samtidig svarer tre ud af fire kommuner, at seksuel sundhed nedprioriteres i forhold til andre forebyggelsesområder.

Det er særlig vigtigt for unge, at seksuel sundhed bliver prioriteret kommunalt, da langt de fleste, der oplever seksuelle krænkelse, er unge under 25 år. Derfor anbefaler Sex & Samfund, at kommunerne løfter deres forebyggelsesansvar ved at udarbejde en handlingsplan for forebyggelse af seksuelle overgreb.

6.

NUANCER I DEN OFFENTLIGE DEBAT

Den offentlige debat, medie- og filmbranchen samt kulturverdenen og andre influenter bærer et ansvar for, hvilket blik på køn, krop, grænser, samtykke og seksualitet, de unge vokser op med, og de bærer et ansvar for ikke at reproducere stereotyper i forhold til voldtægt og victim-blaming.

Denne rapport viser, at de fleste unge ikke kan genkende sig selv eller føler sig spejlet i den offentlige debat om samtykke. Vi ser også i befolkningsundersøgelsen, at den offentlige debat ikke afspejler den samtale, som unge såvel som ældre peger på vigtigheden af, men at de mener, den offentlige debat om samtykke mangler kvalitet, nuancering og oplysning.

Vi ser bekymringen blandt befolkningen som et udtryk for, at debatten om falske anmeldelser på voldtægtsområdet og mistro til ofre for voldtægt fylder disproportionalt meget i medierne og i den offentlige debat generelt, ligesom der ikke altid er en klar skelnen mellem sex og voldtægt i dækningen af voldtægtssager i medierne.

Derfor anbefaler Sex & Samfund, at debatten om samtykke nuanceres og valideres af forskning, så individer hverken frygter falske anmeldelser eller manglende beskyttelse af resstaten. Perspektivet i debatten skal bredes ud, og den offentlige debat skal i højere grad bidrage til en konstruktiv læringsproces, alle kan drage nytte af. Det skal være et rum, hvor vi som samfund kan diskutere normer knyttet til køn, krop og seksualitet, og hvor vi i kraft af at høre menneskers forskellige erfaringer kan få et indblik i kompleksiteten og gråzonerne i seksuelle oplevelser.

4 Albæk (2019). 'Minister: Hver fjerde kommune har ikke styr på beredskab for overgreb'.

5 Poulsen og Nebelung (2019): 'Hvordan arbejder kommunerne med seksuel sundhed? - En undersøgelse af forebyggelse og sundhedsfremme inden for seksuel sundhed', s. 25.

Begrebsafklaring

I den følgende rapport vil vi anvende *samtykke* som et centralt begreb, og vi vil derfor definere dette begreb i det følgende afsnit.

I Sex & Samfund arbejder vi for, at alle har retten til at bestemme over deres egen krop og at al sex er lystbaseret, frivillig og med gensidig respekt.

Vi forstår seksuelt samtykke som løbende kommunikation af lyst både gennem verbale og nonverbale udtryk, eksempelvis gennem ansigtsudtryk, kærtegn eller gennem sprog⁶. I *Den Danske Ordbog* er samtykke defineret som at 'give tilladelse til noget'⁷. Det kunne fx være, at man viser eller fortæller en anden, at man gerne vil flirte, kysse eller have sex.

Det er med udgangspunkt i denne forståelse, at vi har designet denne undersøgelse. I definitionen ligger en distinktion mellem det at have lyst til noget, og det at vise eller fortælle, hvad man har lyst til, og man kan derfor godt sige ja til flirt, kys eller sex, som man reelt ikke har lyst til.

Vi ønsker med denne rapport at vise, hvordan unge mellem 16 og 21 år forstår samtykke samt hvad der gør det svært at vise eller fortælle, hvad man har lyst til. Derfor er distinktionen mellem lyst og samtykke vigtig. Når vi har analyseret data, har vi haft blik for, hvorvidt de unge forstår samtykke som en konkret begivenhed eller en kontinuerlig proces. Ligeledes har vi undersøgt, om unge både forstår verbale og nonverbale udtryk, eksempelvis ansigtsudtryk og kærtegn, som samtykke.

Med udgangspunkt i forsker Mie Birk Jensens begreb om socialt samtykke⁸ ønsker vi også at undersøge, hvordan unge i fællesskab fortolker situationer som ønskede eller grænseoverskridende. Inspireret af forsker Katrine Bindsbøl Holm Johansens forskning⁹ har vi søgt at have blik for, hvordan unge fortæller om, hvordan samtykke *bør* gives, og hvordan samtykke gives og modtages i *praksis*. Det er ikke vores ærinde at forsøge definitivt at definere, hvad samtykke er, idet denne rapport undersøger, hvordan kulturelle forventninger gør det svært for unge at undgå at udsætte sig selv eller andre for uønskede og grænseoverskridende oplevelser.

6 Læs mere på Sex & Samfund hjemmeside: <https://www.sexlinien.dk/emneside-rettigheder-og-overgreb/samtykke>.

7 Johansen (2021): 'Seksuel samtykke og mulige årsager til seksuelt vold'.

8 Jensen og Hunt (2020): 'Young women's narratives on sex in the context of heavy alcohol use: Friendships, gender norms and the sociality of consent'.

9 Johansen (2021): 'Seksuel samtykke og mulige årsager til seksuelt vold'.

KAPITEL 1 SAMTYKKE I SEKSUELLE SITUATIONER

Hvordan forstår unge samtykke i seksuelle situationer? Det undersøger vi i dette kapitel, der samtidig belyser de normer, der kan gøre det svært for unge at vise, fortælle og aflæse, hvorvidt og hvordan man har lyst til at flirte, kysse og have sex.

DEN KOMPETENTE SEXPARTNER

I de kvalitative interviews og fokusgrupper med unge mellem 16 og 21 år fortæller de unge om deres seksuelle erfaringer samt de forventninger, de har til sig selv og hinanden. Det er tydeligt i deres fortællinger, at de fleste præsenterer sig som en person, der er god til at mærke egne grænser og enten vise eller italesætte dem til deres sexpartnere:

"Personligt så ville jeg ikke have oplevelser, hvor jeg ikke ønsker det, det ville jeg simpelthen ikke give samtykke til, det ville jo være voldtægt, hvis det skete. Jeg tænker ikke, at jeg ville give samtykke til noget, jeg ikke har lyst til."

(Kvinde, 20 år, Fyn)

I spørgeskemaundersøgelsen foretaget af Voxmeter for Sex & Samfund (Figur 1) blandt et repræsentativt udsnit af unge mellem 16 og 29 år svarer knap halvdelen (43,8 pct.), at de er uenige eller meget uenige i, at det kan være svært at sige fra i seksuelle situationer, hvor de ikke har lyst til sex, hvortil kun 28,7 pct. svarer, at de er enige eller meget enige. Færrest i alderen 16-18 år (24,5 pct.) angiver, at det kan være svært at sige fra, sammenlignet med 27 pct. af de 19-24 årige og 32,9 pct. af personer over 25 år. De ældre angiver således at have sværere ved at sige fra i seksuelle situationer, som de ikke har lyst til, sammenlignet med de yngre aldersgrupper.

"Især lige i starten da jeg havde sex, der skulle det bare være lige præcis, som jeg kunne lide det. Det er jo ikke sådan, man skal have sex. Det fik jeg også hurtigt at vide, at sådan skulle det ikke være. Man skal ikke tvinge noget ned på en anden person."

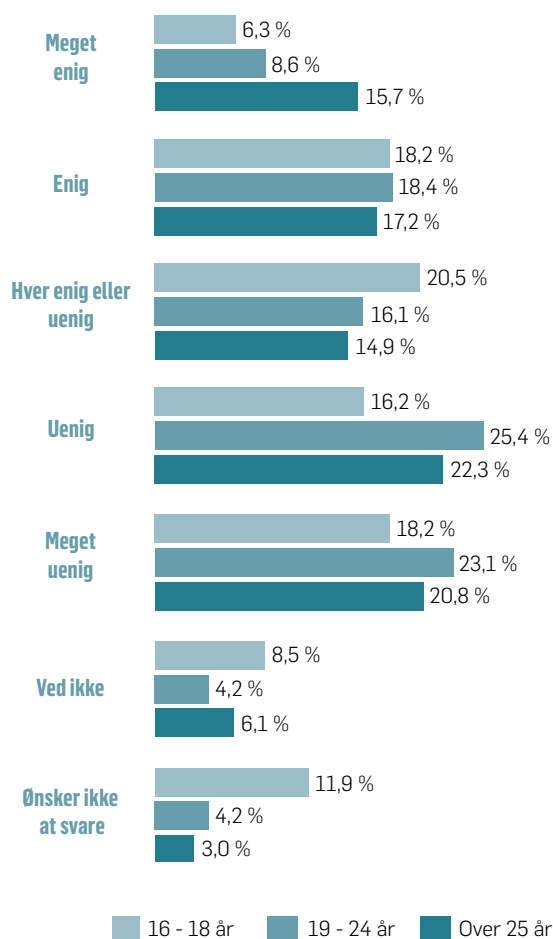
(Mand, 16 år, Sjælland)

"Ja tidligere var jeg ret genert, jeg ventede altid på, at den anden tog skridtet. Jeg er nok blevet mere udtryksfuld, nok mest verbalt, som jo gør det mindre akavet, desto mere man taler om det. Jeg var sammen med en fyr, der sagde meget, og udtrykte hvad han ville, og spurgte. Det var inspirerende, så

det lærte mig nok også selv at gøre det tydeligt, hvad man vil."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

Figur 1: Jeg synes, det kan være svært at sige fra i seksuelle situationer, hvor jeg ikke har lyst til sex.

Antal svar: 1000. Repræsentativ for danske unge mellem 16-29 år. Figuren viser svarene på spørgsmålet: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Jeg synes, det kan være svært at sige fra i seksuelle situationer, hvor jeg ikke har lyst til sex".

Det er gennemgående i de kvalitative interviews, at unge primært fortæller om udfordringer, de tidligere har haft men nu ikke længere har, eller som de har hørt, at andre har. Det ser vi som et udtryk for, at de unge gerne vil fremstille sig selv som kompetente sexpartnere, der har styr på sex, grænser og samtykke. Hertil er det især interessant, at vi i spørgeskemaundersøgelsen blandt unge ser, at én ud af tre (32,9 pct.) i aldersgruppen 19-24 år angiver, at det er svært at sige fra, sammenlignet med omkring hver fjerde (24,5 pct.) i aldersgruppen 16-18 år, hvilket kan tyde på, at unge bliver mere reflekterede over kompleksiteten af deres seksuelle oplevelser, desto ældre de bliver, og derved finder det sværere at sige fra.

'DENGSE-AGTIG' DIRTY TALK

Når de unge befinder sig i seksuelle situationer, foretrækker de, at deres sexpartnere er tydelige omkring, hvorvidt de har lyst til at have sex, og hvad de har lyst til.

De fleste unge, vi har interviewet, foretrækker, at samtykke gives verbalt, da de mener, at dette er det mest tydelige. Få understreger derudover, at det er meget vigtigt for dem både at få verbalt samtykke, og at partnerens kropssprog afspejler lyst. Andre mener modsat, at man kan give samtykke udelukkende gennem kropssprog. Selvom de fleste opstiller et ideal om tydeligt verbalt samtykke, fortæller de unge ofte om en anden praksis, når vi spørger ind til konkrete seksuelle oplevelser:

"I: Kan du fortælle mig hvilke handlinger, der fører til, at en seksuel oplevelse bliver god eller dårlig?"

Jeg tror, at meget af det ligger i kommunikation, at spørge før, under og efter sex. 'Er det rart? Kunne du tænke dig det her? Eller har du lyst?' Jeg tror, at de gange, hvor jeg har haft dårlige oplevelser, det er, hvor jeg ikke rigtig er blevet spurgt, og hvor der er blevet gjort noget uden lige at tjekke op inden.

(...)

I: Kan du prøve at huske tilbage på den sidste gang, du havde sex med en ny partner, hvad snakkede I om, inden I havde sex?"

Jeg tror faktisk ikke, at vi nåede at snakke så meget, inden vi havde sex. Det ved jeg ikke, der var ikke så meget, der skulle snakkes om.

I: Generelt når du er sammen med nogen, taler I sammen, inden I har sex?"

Nej jeg tror ikke, at jeg snakker om, hvad der skal til at ske, nok mere om hvem de er. Det er nok mere underforstået, hvad der skal ske."

(Kvinde, 20, Jylland)

Selvom idealet for de fleste unge er verbalt samtykke, trækker størstedelen på kropssprog, når de i praksis skal vurdere, om den anden person har lyst. Denne diskrepans mellem ideal og praksis kan være et produkt af en diskurs om, at det at tale om grænser kan være 'mærkeligt', 'usexet' og 'dengseagtigt'. Ingen af de unge giver udtryk for en enighed i forhold til denne diskurs. Dog italesætter de unge gentagende gange en frygt for, at en eventuel snak om grænser kan opfattes således af deres sexpartner. Derfor mener de, at det er nemmere at tale om sex og grænser med en sexpartner, de kender godt - enten romantisk eller venskabeligt - frem for en ny partner.

"En af de ting, jeg stadig har rigtig svært ved at bryde ift. kommunikation, det er den første gang. Den der gang, hvor man egentlig gerne vil leve op, jeg gerne vil leve op til. Det er noget, jeg skal arbejde på rigtig meget stadigvæk, at jeg ikke først skal til-lade mig selv at kommunikere og definere grænser efter den første gang (...) Men jeg har en tendens til, den første gang, at falde ind i en rolle, fordi jeg tænker, det er jo det, alle gerne vil have. Det er det her, der altid virker, så nu gør jeg bare det. Måske fordi man ikke vil virke sådan needy eller irriterende (...) Det kan godt være, det bliver mindre sexet af det, men det er heller ikke sexet, at ens grænser bliver overskredet."

(Kvinde, 19 år, Hovedstaden)

"Jeg tænker da også, at det vi ser i film, det er det mest frække og sexede, når de kan mærke og viser med deres kropssprog, at de vil hinanden. Det kan bare også være rigtig svært."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

"Det kan virke lidt dengse-agtigt for nogle, men jeg synes overhovedet ikke, det virker dengset at spørge (...) Jeg synes helt klart, det er nemmere med kærester, eller partnere du er meget tætte med (...) Med andre fremmede partnere, den er svær tror jeg (...) Jeg tror, der er en indre frygt for, at det er lidt spøjst at gøre det undervejs, jeg er meget verbal på den måde, ikke at jeg har samtaler undervejs, men jeg spørger og siger ting, hvis det er. Og det er der jo nogen, der synes er lidt spøjst, og så måske bare den nervøsitet for at skræmme dem væk."

(Mand, 19 år, Hovedstaden)

Sociale betingelser og mekanismer kan være medvirkende til, at de unge ikke altid handler i overensstemmelse, med hvordan de mener, de bør handle¹⁰. Selvom flere af de unge udtrykker en frygt for, at det at tale om grænser kan opfattes som 'dengse-agtigt' og usexet, fortæller få, hvordan de gør samtalen om grænser og det at give samtykke i seksuelle situationer til noget sexet. Blandt andet italesætter en af de unge, at snakken om grænser kan gøres til dirty talk og forbedre den seksuelle oplevelse.

"Så længe man siger 'Hey kunne du tænke dig det her?'. Så kan man selvfølgelig sige det på en sexet måde, så man slipper for at skrive på Facebook, at det er så svært for en, fordi nu skal man til at spørge om lov, før man må bolle med folk [griner] (...) Der kan man fx lige hviske 'Skal jeg bolle dig?'. Gøre det lidt mere sexet, lige give det lidt mere spark. 'Kunne du tænke dig, at jeg gør det her?' Med en lidt dyb stemme og bide hende lidt i øret, mens man siger det. Så er man jo allerede ret godt startet, ikk? (...) Dirty talk handler jo faktisk om at sige, hvad det er jeg godt kunne tænke mig, der sker. Så skal vi faktisk på en eller anden måde blive bedre til at dirty talk, så det bliver et form for kodesprog, som kan gøre hele oplevelsen bedre."

(Ikke-binær, 18 år, Fyn)

Især er samtalen om sex og det at stille spørgsmål i forhold til, hvad ens partner har lyst til, svært for unge mænd, specielt i starten af en relation. Dette kan skyldes, at de unge mænd føler, at der er en forventning til dem, om at de skal tage styringen og vide, hvordan sex skal gøres allerede fra den første gang:

"Hende jeg var sammen med første gang, hun havde en forventning om, at jeg kunne det hele allerede fra starten (...) Mine venner har også sagt, at der var meget store forventninger til, at de skulle vide, hvad de skulle gøre."

(Mand, 18 år, Fyn)

"Det med, at jeg skulle kunne ting fra starten, det er svært at sige, men nok de basale ting som at give finger ordentligt, eller at man kan finde ud af penetrering, det er nogle forventninger, der kan være."

(Mand, 16 år, Sjælland)

Denne forventning kan være problematisk, fordi det kan gøre det sværere for de unge mænd at spørge deres partner, om hvordan de kan lide at have sex, hvilket kan resultere i grænseoverskridende oplevelser.

KROPSSPROG OG SAMTYKKE

De unge kan komme med detaljerede beskrivelser af, hvad de kigger efter, når de aflæser kropssprog:

"Altså hvis en pige gerne vil kysse, jamen så kan man lægge mærke til, hvordan deres kropssprog er – bl.a. hvor hun kigger hen. Hvis hun kigger på dine læber, så kan det være, hun gerne vil kysse."

(Mand, 21 år, Jylland)

"Langt hen af vejen er det jo nok små tegn. Det kan være, at man ligger og krammer og tænker, det kan da godt være, der skal være lidt kilderi, så man kan lige så stille og roligt begynde at bevæge sin hånd og så stoppe, og så kigge på dem, så kan det være man får et go eller et no-go, og hvis det er et go, så kan man fortsætte, og sådan kan det jo blive ved. Så kan det være man tænker, skal vi til at lave nogle af de frække sager, bolle eller sådan noget, så kan man lige kigge hen 'skal vi?' Og det kan man jo nærmest gøre med et blik. Så kan det igen være man siger, go eller no-go, hvis det er go fedt, hvis det er et no-go, så er det bare ærgerligt."

(Ikke-binær, 18 år, Fyn)

Beskrivelserne er oftere meget processuelle fra flirt til sex, hvor unge undervejs prøver at aflæse, om partneren har lyst til at tage endnu et skridt. Denne proces kan således både bygge på verbale udmeldinger, men også på aflæsninger af såkaldte signaler, som også er kønnede. Dette er særligt interessant, fordi de unge netop ikke nødvendigvis er enige om, hvori disse signaler består¹¹. Er det fx en seksuel invitation at tilbyde eller tage imod en drink?

Disse beskrivelser kan ses som seksuelle manuskripter, der fortæller, hvordan man bør føle og gøre i seksuelle situationer. Ifølge manuskriptteori bliver mennesker socialiseret til at følge bestemte manuskripter, men egne oplevelser kan også forme ens individuelle manuskript¹². De unge trækker på deres seksuelle manuskript for at forstå hinanden og dermed mindske eller fjerne usikkerheden i situationen. Når de unge fortæller, hvordan de oplever, at det bliver nemmere at aflæse deres sexpartners kropssprog med tiden, kan vi se det som et udtryk for, at de lærer deres partners individuelle manuskript at kende.

Mange af de unge peger dog på, at alkohol svækker deres evne til at aflæse deres sexpartnere, fx:

"Men når du har drukket, så går den direkte fra tanke til handling, så derfor kan det godt blive lidt voldsomt, blive super grænseoverskridende for nogle (...) Vi er i situationen sammen, men vi tænker ikke på hinanden et eller andet sted. Det gør jeg i hvert fald ikke, især ikke hvis der er meget alkohol indblandet, så er det mere bare, at man gør det for sig selv agtig. Så på den måde, med fulde mennesker, bliver det meget en solooplevelse."

(Mand, 19 år, Fyn)

Det kan være problematisk, at de unge primært bruger kropssprog til at aflæse, om deres partner giver samtykke, når mange af dem synes, at samtykke kan være svært at aflæse, når de har drukket. Man behøver dog ikke at have drukket for at aflæse kropssprog forkert. En af de unge beskriver, hvordan hun overskred en andens grænse:

11 Jensen (2020): 'Drinking, Dancing and Hooking Up: Young Adults in Sexual Pursuit in the Mainstream Nightlife in Denmark', s. 175-201.

12 Wiederman (2005): 'The Gendered Nature of Sexual Scripts', s. 496-7.

"Jeg er en ret verbal person, så jeg siger det. Jeg handler egentlig også meget. Jeg var sammen med en fyr en gang, vi havde snakket i 20 minutter, og så gad jeg ikke mere, så jeg kyssede ham, han sagde så "wow det gjorde du bare", og jeg sagde "ej det håber jeg, at du havde lyst til". En anden gang oplevede jeg, at en anden fyr sagde, at det havde han ikke lyst til, hvor jeg undskyldte og gik. Det kan være meget grænseoverskridende for nogen, og derfor er det også lidt farligt at være så handlende, som jeg er."

(Kvinde, 20 år, Jylland).

Der er dog ingen af de unge, som italesætter, at det kan være svært at aflæse deres sexpartnere, når de er ædrø. På trods af dette opstod der i et af fokusgruppinterviewene en samtale om, at man godt kan komme til at misforstå hinandens signaler:

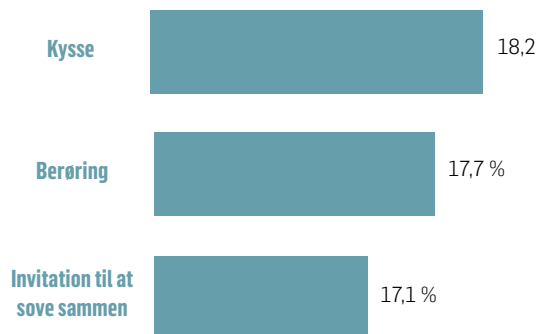
"Det, tror jeg, også er en vigtig ting. Folk kan godt gøre noget ubehageligt, uden det er med vilje, at de gør det. Hvis folk lægger mere mærke til de små tegn, så kan det være, at de ubehagelige ting sker mere sjældent. Nogle gange kan du godt føle dig forulempet eller voldtaget, uden nogen har ment det ondt, så er det måske sket, fordi personen ikke kunne aflæse dig ordentligt, eller tegnene ikke har været tydelige nok."

(Mand, 21 år, Hovedstaden)

Samtidig er det kun få af de unge, der fortæller i de kvalitative interviews, at de nogensinde har været i tvivl om, hvorvidt deres partner har givet samtykke. Det peger på, at det er tabubelagt at sætte ord på, hvordan man selv har overskredet andres grænser. I spørgeskemaundersøgelsen blandt unge svarer hver fjerde (25,2 pct.) dog, at de har været i tvivl om, hvorvidt de har overskredet deres sexpartners grænser, mens 13,3 pct. svarer, at de har været i tvivl om, hvorvidt deres sexpartner har samtykket til sex.

Samtidig angiver de unge, at de har oplevet forskellige situationer, hvor det var svært at mærke, hvad deres flirt havde lyst til. Specifikt svarer 18,2 pct., at de havde oplevet, at det var svært at mærke, hvad deres flirt havde lyst til i forhold til at kysse, 17,7 pct. i relation til berøring og 17,1 pct. i forbindelse med en invitation til at sove sammen.

Figur 2: Situationer hvor det er svært at mærke hvad ens flirt har lyst til.

Antal svar: 1000. Repræsentativ for danske unge mellem 16-29 år. Figuren viser svarene på spørgsmålet: "Har du oplevet nogle af følgende situationer, hvor det var svært at mærke, hvad din flirt havde lyst til?" Respondenterne har haft mulighed for at sætte kryds ved flere svarkategorier. Følgende svarkategorier er frasorteret: "Intime spørgsmål", "Tage på date", "Tilbud om drinks", "Danse", "Ingen af ovenstående" og "Ved ikke".

KØNSNORMER OG FLIRT

Køn har afgørende betydning for de forventninger, der knytter sig til flirt, sex og grænser for unge. I de kvalitative interviews giver de unge udtryk for, at der hersker en udbredt norm om, at når en mand og kvinde har sex med hinanden, skal manden tage initiativet og føre an i forhold til at flirte, score eller have sex, mens kvinden skal være tilbageholdende og har ansvaret for at sige til eller fra. Hvor de unge mænd skal være grænsesøgende i en flirt, skal kvinderne derimod være grænsesættende:

"Det er nok en forventning om, at manden tager det første skridt (...) Jeg tror, mænd er mere direkte, fortæller det som det er fra starten, siger om hun er sød og sådan. Kvinder er mere nede på jorden, og lader manden tage det første skridt, jeg tror det er sådan størstedelen flirter."

(Mand, 19 år, Fyn)

"Jeg tror, når de fleste piger flirter, der er det mere underspillet. Det er mere øjenkontakt, grine meget, vise sin krop frem på dansegulvet, en hånd på skulderen, skal vi ryge sammen og snakke, sådan trække ham til siden og egentlig nok bare være den bedste version af sig selv. Hvor fyre ofte er mere offensive (...) de er nok mere verbale i deres flirt, og siger om du ser sød ud, hvor piger viser det mere gennem handlinger. Piger er nok bare mere tilbageholdende (...) vi skal fremstå som de 'pæne piger'."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

"Jeg er seksuelt meget forskelligt alt efter, om det er en drenge-partner, jeg har, eller om det er en pige-partner. Når jeg sammen med en pige, så synes jeg, det er meget sexet, at jeg er sådan lidt mandig, sådan maskulin, og når jeg er sammen med en dreng, så kan jeg rigtig godt lide at blive passet på. (...) Når jeg snakker med drenge, så tror jeg, jeg fortæller mere om mig selv, end jeg lytter til dem, og det ved jeg ikke hvorfor, der er det vigtigt for mig, at de ved, hvordan jeg har det, så de kan passe på mig, og omvendt med piger, der vil jeg gerne vide, hvordan pigen har det, så jeg kan passe på hende."

(Ikke-binær, 18 år, Fyn)

Kønnede forventninger kan være afgørende for, hvordan de unge aflæser betydningen af handlinger og kropssprog, men det kan også have betydning for, hvordan de selv kommunikerer (u)lyst. De kønnede forventninger kan forstås som en del af et 'seksuelt manuskript,' en slags drejebog for sex, hvor mænd og kvinder forventes at handle på forskellige måder. Disse kønnede forventninger kan gøre det svært at aflæse og kommunikere, hvordan man rent faktisk har det. Andre studier viser, at sådanne seksuelle manuskripter kan gøre det vanskeligt at kommunikere (u)lyst til sex¹³.

Selvom de unge er gode til at genkende kønsnormerne, der kan være forbundet til sex og flirt, distancerer størstedelen af de unge sig fra disse generelle normer. Flere påpeger, at normerne eksisterer blandt andre unge, men at det ikke gør sig gældende i deres vennegruppe:

"Blandt mine venner er der ikke forventninger til flirt ud fra ens køn, men det kan da være noget, der gælder for andre vennegrupper."

(Kvinde, 18, Sjælland)

"Overordnet set tror jeg, at der kan være nogle grupper, hvor man ikke kan gøre ting som kvinde, som man så kan gøre som mand. Det, synes jeg, bare ikke er noget, som jeg oplever i min vennegruppe. Det eksisterer bare ikke rigtig."

(Kvinde, 19, Hovedstaden)

Her positionerer de deres vennegruppe som 'det gode fællesskab', hvor der ikke er de kønsnormer, som ofte problematiseres i medier og i undervisningssammenhænge¹⁴. Denne positionering minder om positioneringen som den kompetente sexpartner, der både er god til at mærke, sætte og aflæse grænser. Her refererer de dog ikke udelukkende til sig selv, men til netop det sociale fællesskab, de indgår i. Selvom de unge generelt er meget velformulerede omkring sex og grænser, bliver de tydeligvis udfordrede, når vi beder dem om at nævne hypotetiske eksempler på to typer af gråzone-scenarier.

SAMTYKKE OG GRÅZONER

Det første scenarie er en seksuel situation, hvor man har givet samtykke til sex, man ikke har lyst til. Denne type kunne nogle af de unge godt komme med eksempler på:

"Det kan være, man har set noget i porno, som man føler man skal leve op til, og så be'r jeg om at blive kvalt, men det er ikke noget, jeg synes er rart."

(Kvinde, 19 år, Hovedstaden)

Ligeledes kunne nogle unge komme på eksempler på situationer på det andet scenarie, hvor man har lyst til sex, men hvor man ikke har givet samtykke:

"Der er jo nogle tilstande, hvor man ikke kan give samtykke. Eksempelvis når man er rigtig fuld."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

Men størstedelen af de unge havde svært ved at forestille sig disse gråzoner, hvilket tegner et billede af, at måden de unge snakker om sex og grænser ikke nødvendigvis afspejler kompleksiteten i deres oplevelser:

"Nej, fordi den der [scenarie ønsket, ikke samtykke], jeg kan forestille mig situationen, fordi jeg har været i den, men jeg kan bare ikke sætte ord på den."

I: Hvad skal der til for, at man ikke ville sige, at der var samtykke?

Ikke at have lyst til at have sex. Man kan godt have lyst til sex, altså at have sex, uden at have lyst til at have sex, hvis det giver mening.

I: Nej det giver ikke helt mening for mig.

God damn it. Jeg ved sku ikke helt, hvordan jeg skal forklare det."

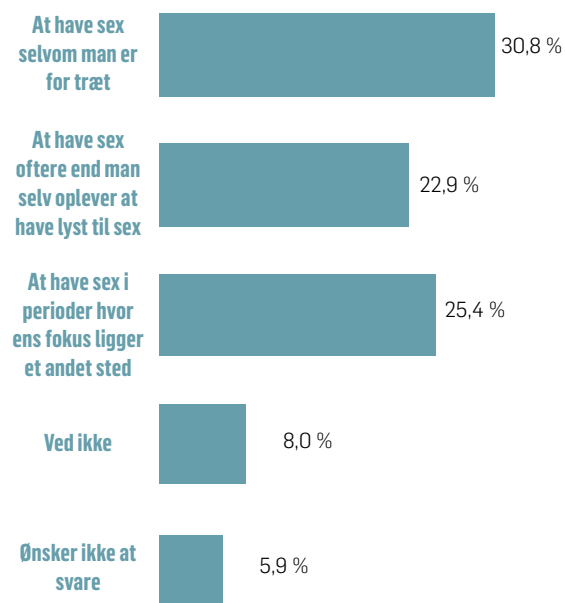
(Ikke-binær, 18 år, Jylland)

Selvom størstedelen af de unge havde svært ved forestillingen om gråzone-scenarierne, når vi spurgte dem direkte, kom flere gennem interviewet ind på egne oplevelser, der kunne afspejles i gråzonerne. Men de unge så ikke selv de situationer, de beskrev, som én eller begge af gråzone-scenarierne.

13 Dahl et al (2018): 'Unge opfattelser af køn, krop og seksualitet'.

14 Gregersen og Jacobsen (2020): 'Lige køn leger bedst'.zz

Figur 3: Har du oplevet et være i en situation, hvor du har gjort noget seksuelt, som du ikke havde lyst til at gøre?

Antal svar: 1000. Repræsentativ for danske unge mellem 16-29 år. Respondenterne har haft mulighed for at sætte kryds ved flere svarkategorier.

At unge selv har oplevet en af gråzone-scenarierne, fremgår ligeledes af spørgeskemaundersøgelsen blandt unge. Her svarede halvdelen af de unge (51,9 pct.), at de har givet samtykke til noget seksuelt, selvom de ikke havde lyst. Specifikt svarede 30,8 pct., at de har givet samtykke til sex, selvom de var for trætte, 22,9 pct. har givet samtykke oftere, end de har oplevet at have lyst til sex, og 25,4 pct. har givet samtykke i perioder, hvor deres fokus lå et andet sted.

Generelt har flere unge kvinder end unge mænd oplevet at være i en situation, hvor de har gjort noget seksuelt, selvom de var for trætte, at de har haft sex oftere end de har haft lyst til eller haft sex i perioder, hvor deres fokus har ligget et andet sted.

FRYGTEN FOR DEN ANDENS REAKTION

Mange unge oplever, at bestemte forventninger gør det svært for dem at sige fra. I spørgeskemaundersøgelsen blandt unge svarer 37 pct., at de er enige eller meget enige i, at det kan være svært at sige nej til sex, når de først har lagt op til det. Samtidig svarer 43 pct., at det kan være svært at sige nej til sex, når ens partner er meget tændt. Dette giver de unge også udtryk for i de kvalitative interviews, hvor de fortæller, at de frygter den andens reaktion, hvis de vælger at sige nej til sex. De unge beskriver et væld af forskellige reaktioner, eksempelvis at deres sexpartner bliver vred og ikke respekterer afvisningen, men oftest peger de på frygten for at skuffe sexpartneren.

"Det er jo også svært, kan jeg forestille mig, for det kan vel også blive nemt at føle sig forpligtet. Det kan være, at man ender med en følelse af, at man bliver nødt til at fuldføre, hvis man først siger ja. Hvad hvis man ombestemmer sig?"

(Kvinde, 20 år, Jylland)

"Ja, skuffelse. At folk bliver skuffet over en, og at man måske ikke får en chance til."

(Kvinde, 19 år, Hovedstaden)

Presset for at undgå at skuffe er især gældende, hvis de ønsker at holde muligheden åben for, at de kan have sex på et senere tidspunkt med personen. Her peger nogle af de unge på, at en afvisning af sex kan ødelægge den mulighed. Derudover peger nogle af de unge også på, at de har svært ved at sige fra i en seksuel situation, fordi de gerne vil skåne hinanden:

"Jeg har lidt sværere ved, hvis det keder mig, så har jeg lidt svært ved at sige det, jeg vil ikke gøre den anden forlegen."

(Kvinde, 20 år, Fyn)

Her peger én af de unge kvinder på, at hun ikke vil fortælle sin sexpartner, at hun ikke kan lide den sex, de har, fordi det kan gøre hendes partner forlegen. At hun forventer denne følelsesmæssige reaktion implicerer, at det er pinligt, hvis en partner keder sig, mens man har sex. Denne sociale konvention kan ligeledes bidrage til en uærlig kommunikationskultur blandt unge.

SEX BEKRÆFTER KÆRLIGHED

Det er ikke kun i nye relationer, at de unge er bange for konsekvenserne af at afvise deres seksuelle partner. Dette er især udtalt blandt de unge i parforhold:

"Jeg har meget mindre lyst end før [jeg tog p-piller], og det går jo ikke, at vi kun har sex en gang om måneden. Der var en periode, hvor vi havde meget lidt sex, og han var ikke sur over det, men han var lidt øv over det, fordi det spiller også en stor rolle i et forhold, ikke? Så vi snakkede om det, og så sagde jeg bare, okay så lad os bare prøve næste gang. Det vigtigste er bare, at jeg prøver, fordi nogle gange har jeg ikke lyst, men så prøver vi, og så har jeg faktisk lyst alligevel. (...)"

(Kvinde, 19 år, Hovedstaden)

Den unge kvinde ovenfor påtaler det ikke alene som et problem i forhold til partnerens forventninger, men også i forhold til en kulturel forventning om, hvor hyppigt man bør have sex i et forhold.

De unge problematiserer ofte hyppigheden af sex i deres parforhold med reference til, at hyppigheden er et udtryk for, hvor meget man elsker hinanden:

"Det kan også ødelægge et forhold, hvis det gentagne gange bliver sagt nej, så kan man mangle lidt tryghed (...) Med min ekskæreste har det været lidt et problem.

I: Så hvis hun fx sagde nej til sex, hvad fik det så dig til at føle?

Det kommer an på, hvor lang tid, der var gået siden den sidste gang. Nogle gange kunne det gøre, at man ikke følte sig lige så elsket. (...) Nogle gange så var det, fordi hun havde menstruation, eller hun bare ikke havde lyst den dag. Det var ikke værre end det. (...) Men hvis man bare ikke gad den dag, så kunne det godt forstærke den [følelsen af ikke at føle sig elsket] lidt måske."

(Mand, 21 år, Jylland)

At sex kan betragtes som et udtryk for ens kærlighed, samt at det er en forudsætning for, at ens parforhold holder, kan medvirke til, at der skabes et pres på unge. Dette pres problematiseres dog kun af et fåtal af de unge i de kvalitative interviews. Fx beskriver en ung kvinde, at de seksuelle ting, hun gjorde i sit tidligere forhold, ikke var så fine, som hun tænkte under forholdet:

"Det er nok sådan jeg har det med min ekskæreste. Mens vi var i det, så gjorde vi nogle ting, som jeg tænkte var fint, men efter var det måske ikke så fint alligevel."

(Kvinde, 21 år, Jylland)

At forstå sex som et udtryk for ens kærlighed kan yderligere resultere i, at unge har sex for at please deres partner.

"Jeg har sex, når jeg selv og min kæreste har lyst. Det er en mutual, fælles beslutning. Det er ikke nødvendigvis sagt med ord, men det er en fælles beslutning. Men det er nok ikke alle, som er så priviligerede. Der er nogen, der kan føle det er forventet af én (...) Sex gør ikke rigtig noget for mig. Jeg har mest sex, fordi min kæreste vil have det og for at give hende en orgasme, men hvis jeg virkelig ikke har lyst til sex, så forstår hun også et nej."

(Kvinde, 21 år, Fyn)

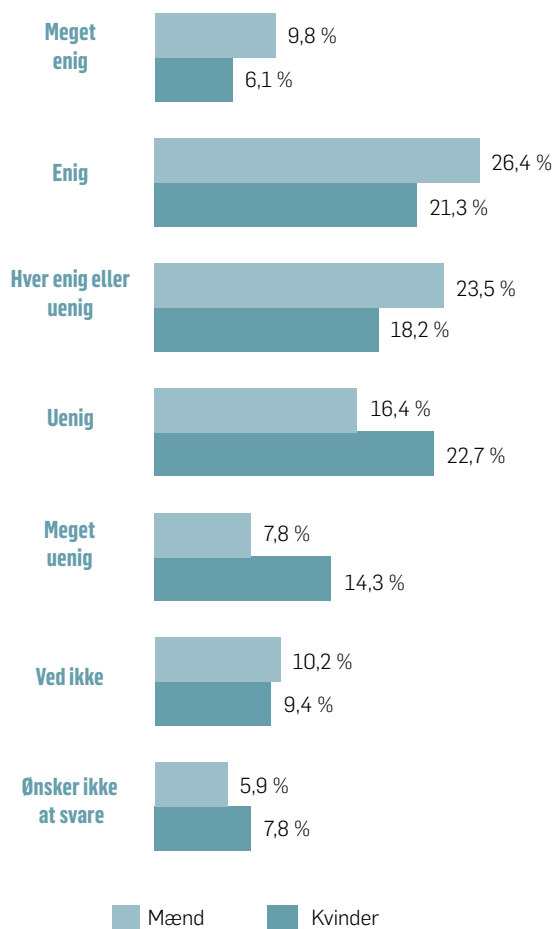
Dette pres forstærkes ofte af normen, om at mænd altid har lyst til sex.

"I: har du nogensinde været i tvivl, om din seksuelle partner har givet samtykke?"

Det føler jeg ikke, at jeg har. Det var nok, da jeg havde en kæreste sidst, vores sexdrive var bare helt forskelligt. Jeg havde nok en forventning om, at vi skulle have sex, når jeg havde lyst til det, og måske var det faktisk ikke hver gang, at han havde lyst til det. Jeg har været meget pressende omkring sex, og jeg ved ikke, om han bare har gjort det for at få ro."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

Figur 4: Det forventes af mig, at jeg har lyst til sex, når min partner har lyst.

Antal svar: 1000. Repræsentativ for danske unge mellem 16-29 år. Figuren viser svarene på spørgsmålet: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Det forventes af mig, at jeg har lyst til sex, når min partner har lyst".

Denne forventning om at skulle have lyst til sex ses også tydeligt i spørgeskemaundersøgelsen blandt unge, hvor mere end én ud af tre (36,2 pct.) af de unge mænd har svaret, at de er enige eller meget enige i, at det forventes af dem, at de har lyst til sex, når deres partner har lyst, hvilket 27,5 pct. af de unge kvinder er enige eller meget enige i. Derudover svarer hver fjerde (25,2 pct.) af de unge, at de har haft sex for at undgå at skuffe deres partner.

FRYGTEN FOR RYGTER

Det er ikke kun frygten for sexpartnerens reaktion, der kan få unge til at give samtykke til uønsket sex. Nogle af de unge frygter, at der bliver spredt rygter om dem. Dette kan resultere i, at unge giver samtykke til sex, som de ikke har lyst til, for at undgå at blive kaldt 'narrefisse', især hvis man har fælles venner:

"Det er sværere [at sige fra], hvis man kender personen. Hvis man har fælles venner med personen, så kan det godt være sådan, 'ahh så gør vi det bare lige, for du kender ham der, og han kender mig', eller så noget. (...) Det gør det jo heller ikke sværere. Det er mere folk snakker i krogene, og hvis man så hører, at hun lagde bare sygt meget op, forspil og så noget, og så til sidst så bailede hun bare fucking meget ud, narrefisse eller hvad det hedder. (...) Det er måske ikke lige et fedt ord at få. Men det burde jo ikke være sværere."

(Kvinde, 19 år, Fyn)

Dette understøttes af spørgeskemaundersøgelsen blandt unge, hvor 15,2 pct. af de unge kvinder svarer, at de har haft sex for at undgå at blive kaldt kedelig eller snerpet. I det hele taget skal særligt unge kvinder ofte balancere mellem modsatrettede forventninger, så de hverken anses som snerpede eller 'billige'¹⁵.

Frygten for rygter gør sig imidlertid ikke kun gældende hos de unge kvinder. Nogle af de unge mænd peger også på, at de risikerer at blive kaldt 'mærkelige', hvis de ikke har lyst til sex:

"Man ser ret ofte fyre, som ikke har haft sex, som bliver gjort grin med af deres venner eller folk i deres klasse, fordi de ikke har haft sex. Så det er sådan lidt socialt udstødt. (...) Eller hvis de ofte siger nej til sex. Man ser også fyre, som ikke specielt meget har lyst til sex, men ligesom bliver kaldt mærkelige eller underlige eller så noget."

(Ikke-binær, 18 år, Jylland)

De fleste unge peger dog på, at frygten for rygter ikke burde være en grund til at give samtykke. Dette viser, at sociale betingelser og mekanismer kan være medvirkende til, at de unge ikke altid handler i overensstemmelse, med hvordan de mener, de bør¹⁶ handle.

FORHANDLINGER I FORBINDELSE MED SAMTYKKE

Selvom de unge fortæller, at det kan være svært at sige fra, hvis man først har givet samtykke, peger flere af de unge på, at samtykke ikke er noget, der gives én enkelt gang.

Ifølge de unge er samtykke til sex ikke et samtykke til al sex, men de mener, at man løbende bør prøve at aflæse sin partner og/eller 'tjekke ind' med hinanden, da man godt undervejs kan trække sit samtykke tilbage. Fx bliver en ændring i kropssprog tolket som et udtryk for en tilbagetrækning af samtykke:

"I: Har du nogensinde været i tvivl om din partner har givet samtykke?"

Ja måske én gang. Ja. En gang. (...) Det var mest under faktisk. Jeg var ikke tvivl i starten, men så under. Så blev hun stille. (...) Hun bevægede sig ikke på samme måde som normalt.

I: Hvordan reagerede du så på det? Hvad fik det dig til at tænke i situationen?"

Jeg kunne hurtigt mærke, at der var noget, der ikke var helt på sin plads. Og så tror jeg, vi afsluttede det, og så spurgte jeg bagefter, hvad det var der lige skete der – og så fandt vi ud af det sammen."

(Mand, 21 år, Jylland)

Samtidig med at det bliver italesat som udfordrende at trække sit samtykke tilbage i den seksuelle situation, er idealet blandt de unge stadig at sige fra undervejs frem for bagefter. Dette kom blandt andet til udtryk i et fokusgruppinterview mellem to unge kvinder:

"Der er det nok bare vigtigt at gøre klart over for den anden, at du kan godt sige nej, selvom du startede med at sige ja."

(Kvinde, 21 år, Jylland)

"Ja det må man vel bare godtage. Det kan måske bare være svært at sige midt i en akt."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

¹⁵ Dahl et al (2018): 'Unge opfattelser af køn, krop og seksualitet', s. 66.

¹⁶ Johansen (2021): 'Seksuel samtykke og mulige årsager til seksuelt vold', s. 47.

"Der er man virkelig bare nødt til at være ærlig. Det er jo heller ikke rart for den anden person, at den anden havde lyst til at stoppe, men først siger det efterfølgende."

(Kvinde, 21 år, Jylland)

Selvom de unge kvinder her peger på, at det kan være svært at trække sit samtykke tilbage, så italesætter de også vigtigheden af, at man gør det klart for sin sexpartner, at tilbagemækningen er en mulighed. Det kan ses som et udtryk for en strategi til, hvordan man gør tilbagemækningen af samtykke til en legitim praksis. I denne praksis lægger de et ansvar på hinanden for at være i stand til at mærke og italesætte egne grænser, frem for at lægge ansvaret på den aktive part, som angivet i den nye samtykkelovgivning. Dette ansvar giver de hinanden, ikke kun for at undgå uønskede seksuelle oplevelser, men også for at undgå at sætte en sexpartner i en situation, hvor de uvidende har haft sex med én, som ikke havde lyst.

Tilbagevækning af samtykke efter en seksuel situation bliver dog gentagende gange problematiseret i de kvalitative interviews. Fx taler to unge mænd nedenfor om frygten for at blive stemplet som en voldtægtsforbryder og få ødelagt sit liv på grund af det:

"Jeg synes personligt, at det ikke giver så meget mening, at de har sagt, at man kan vælge at trække sit samtykke tilbage selv efter et par dage og melde personen for voldtægt. Det, synes jeg, ikke er i orden, fordi hvis de begge to var i stemning den dag, og så den ene person siger 'jeg havde egentlig ikke lyst alligevel!'"

(Mand, 20 år, Jylland)

(...) Det jo det værste. Bare det at blive anmeldt for voldtægt, så kan det have en stor skade på ikke blot karrieren, men også hvordan alle i lokalområdet ser dig som person. Hvis du bare får ryggtet. Hvis du bare er blevet anmeldt – så tænker folk skete det eller skete det ikke. Selv uden en rets-sag og fængsel, og hvis det ikke er sket, så har du ryggtet og det kan ødelægge en hel masse i en persons liv."

(Mand, 19 år)

Når tilbagevækning af samtykke bliver problematiseret, gøres det med reference til de store personlige konsekvenser, det kan have for personen, som anmeldes. Når de unge problematiserer tilbagevækningen af samtykke uden overvejelser af, hvorfor en person efter situationen kan føle, at oplevelsen var uønsket, kan det være på grund af den offentlige debat om sex og grænser. Men de unge sætter det ikke i perspektiv til, hvor udfordrende det kan være at mærke og kommunikere egne grænser i situationen.

Denne udfordring italesættes dog af de unge, der fortæller, at de har haft uønskede seksuelle oplevelser:

"Der var på et tidspunkt, hvor jeg var hjemme hos en fyr. Pludselig siger han: 'Nå nu skal vi have gang i skuffen'. Jeg ligger og er virkelig fuld og griner nervøst. Så tager han en pisk op, og jeg vidste ikke, hvad jeg skulle gøre. I situationen følte jeg slet ikke, at jeg kunne sige fra, fordi jeg ikke havde haft muligheden for at sige fra. Jeg var også for fuld, jeg var nok forvirret over hvad der skete, mere end at jeg var klar over, om jeg havde lyst til det."

(Kvinde, 20 år)

OPSAMLING

I dette kapitel har vi belyst, hvordan unge forstår samtykke i seksuelle situationer. Samtidig har vi fremhævet hvilke normer, der kan gøre det svært for unge at vise og aflæse, hvorvidt og hvordan man har lyst til at flirte, kysse og have sex. Unge positionerer sig selv som kompetente sexpartnere, der er gode til at mærke, vise og italesætte deres egne grænser.

De fleste unge foretrækker at få verbalt samtykke fra deres sexpartner, men praksis er ofte en anden, fordi de unge frygter, at snakken om grænser og samtykke ville blive opfattet som mærkelig af deres sexpartner. De unge er gode til beskrive, hvordan de aflæser deres partners kropssprog, men fortæller samtidig, at det nogle gange er svært, især når de har drukket, eller hvis de er sammen med en ny sexpartner. Her er der stor forskel på de kvalitative interviews, hvor der kun er få eksempler på unge, der fortæller om at have overskredet andres grænser, mens den kvantitative undersøgelse i højere grad viser, at mange unge er i tvivl om, hvorvidt de kan have overskredet andres grænser.

Selvom de unge fortæller om, at det kan være svært at sige fra, hvis samtykke først er givet, forstår de fleste unge samtykke som en proces. Derfor giver de både sig selv og andre ansvar for løbende at mærke efter, hvad de har lyst til og kommunikere dette til deres partner. Samtidig mener de fleste unge, at sexpartneren har et ansvar for at tjekke ind. For de unge er det vigtigt, at dette sker i situationen, og de problematiserer selv, når samtykke tilbagevækkes efter den seksuelle situation.

Når mænd har sex med kvinder, oplever mændene, at det forventes af dem, at de skal tage initiativet og føre an i forhold til at flirte, score eller have sex, mens kvinder skal være tilbageholdende og har ansvaret for at sige til eller fra. Disse kønnede seksuelle manuskripter kan vanskeliggøre aflæsningen af andres handlinger og kropssprog. Selvom de unge generelt er meget velformulerede omkring sex og grænser, bliver de tydeligvis udfordret i samtalen

om seksuelle gråzoner. Dette kan skyldes, at unge i høj grad trækker på voldtægtsnarrativer om 'offer' og 'gerningsperson', fordi de mangler et sprog for kompleksiteten i de uønskede og grænseoverskridende oplevelser, unge kan få, når de er ved at lære at navigere i seksuelle situationer.

De unge peger desuden på forskellige sociale aspekter, som vanskeliggør samtykke. For det første frygten for at skuffe sin partner, hvilket især gør sig gældende, når man gerne vil bevare fremtidige muligheder for sex med personen. For det andet at sex bekræfter ens kærlighed, hvorfor unge i parforhold kan føle sig presset til at have sex for at bevare deres forhold. For det tredje frygten for rygter. Her er kvinder især bange for at blive kaldt 'narrefisse' eller 'kedelig', og mændene bange for at blive betragtede som 'mærkelige'. Således er unges køn helt centralt for, hvordan de oplever deres muligheder for at sige ja eller nej til sex.

KAPITEL 2 SAMTYKKE OG FÆLLESSKABET

Hvordan taler unge med hinanden om sex, grænser og overgreb? Og hvad betyder de unges samtaler om sex for deres tilgange til og forståelse af deres seksuelle oplevelser? Det undersøger vi i dette kapitel.

AT LÆRE OM SEX

I de kvalitative interviews fortæller de unge, at sex er et emne, som fylder meget i samtaler med deres venner, både før og efter de begynder at have sex. De unge kan rigtig godt lide at tale om sex med hinanden og vurderer, at meget af deres viden om sex kommer fra disse samtaler.

Dette bakkes op af spørgeskemaundersøgelsen blandt unge, hvor over halvdelen (54,1 pct.) af de unge angiver, at i de i nogen eller i høj grad taler med deres venner om sex og seksuelle oplevelser. Derudover angiver to ud af fem (40,3 pct.), at de primært søger viden ift. flirt, sex og grænser hos deres venner. Dette gør sig særligt gældende for unge kvinder, hvor næsten halvdelen (47,6 pct.) angiver venner som en primær kilde, hvorimod dette kun er gældende for en tredjedel af drengene (33,3 pct.). Omvendt ser vi en tendens til, at unge mænd (15,7 pct.) i højere grad end kvinder (6,7 pct.) søger viden om sex fra porno.

Selvom en stor del af de unge angiver at søge viden hos deres venner, giver flere unge mænd i de kvalitative interviews udtryk for, at deres samtale om sex med venner tenderer et overfladisk niveau.

I samtalerne er det svært for dem at indrømme, hvad de ikke kan finde ud af, eller hvad de har svært ved i forhold til sex, især i starten af deres seksuelle liv. Samtidig peger de unge mænd på, at netop denne måde at tale om sex på ofte resulterer i, at de føler en forventning om at være god fra starten:

"Jeg tror, det kommer meget fra, hvordan drenge taler (...) jeg tror, at på grund af den måde vi taler om sex på, så vil man gerne være god til det. Jeg tror, det er et generelt pres, der er, at man skal være god fra starten."

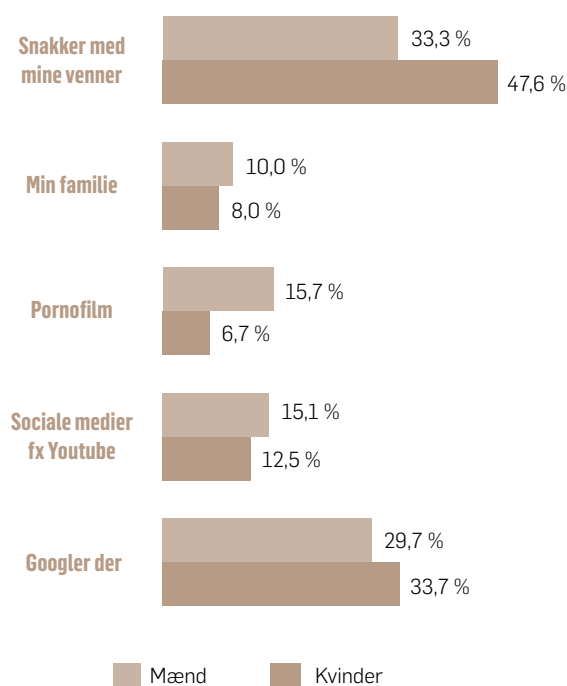
(Mand, 19 år, Jylland)

"Jeg tror først, jeg fortalte om min [første gang] efter, der blev rettet op på fejlen. (...) Hvis du er mega dårlig i sengen, så er det ikke fedt at sige: 'jeg er faktisk mega dårlig i sengen'. (...) Hvorimod hvis

du nu en dag får noget erfaring, så er det bedre at gå hen og sige: 'Hey du er dårlig i sengen, prøv at hør her, det sker, spørg din partner hvad hun godt kan lide og prøv at høre efter og lære af den oplevelse, så skal det nok gå over'. (...) Det er ikke fedt at rende rundt og sige, du er shitty, men det er okay at sige, du har været shitty."

(Mand, 19 år, Jylland)

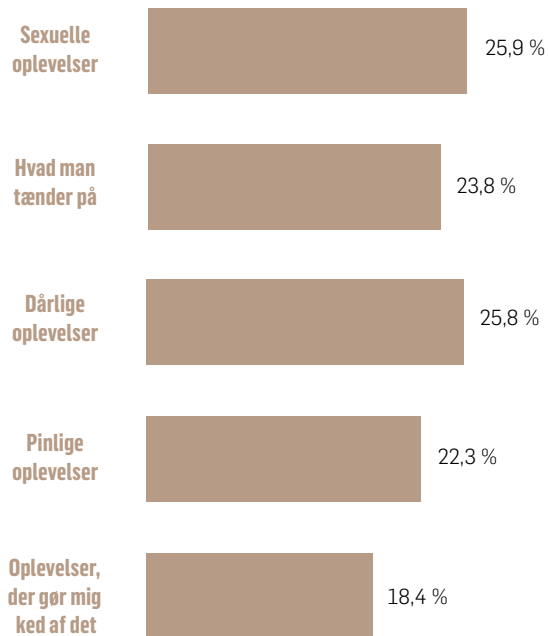
Figur 5: Hvor søger du primært viden ift. flirt, sex og grænser?

Antal svar: 1000. Repræsentativ for danske unge mellem 16-29 år. Respondenterne har haft mulighed for at sætte kryds ved flere svarkategorier. Følgende svarkategorier er frasorteret: "Det gør jeg slet ikke", "Andre steder", "Ønsker ikke at svare" og "Ved ikke".

Samtalernes karakter kommer endvidere til udtryk i spørgeskemaundersøgelsen blandt unge, hvor én ud af fire (25,8 pct.) ville ønske, at de kunne tale mere om dårlige oplevelser, og én ud af fem (18,4 pct.) i højere grad gerne vil kunne tale om oplevelser, der gør dem ked af det:

Figur 6: Hvad ville du ønske, du kunne snakke mere om med dine venner i forhold til flirt og sex?

Antal svar: 1000. Repræsentativ for danske unge mellem 16-29 år. Respondenterne har haft mulighed for at sætte kryds ved flere svarkategorier. Følgende svarkategorier er frasorteret: "Ingen af ovenstående" og "Ved ikke".

VAR DET OKAY?

Selvom mange unge mener, at deres samtaler kan være overfladiske, og ønsker, at de i højere grad kan snakke om de svære ting, angiver to ud af fem (40,6 pct.) unge, at de i høj eller nogen grad taler med deres venner om grænser og samtykke. Dog væsentlig flere kvinder (48,7 pct.) end mænd (32,8 pct.).

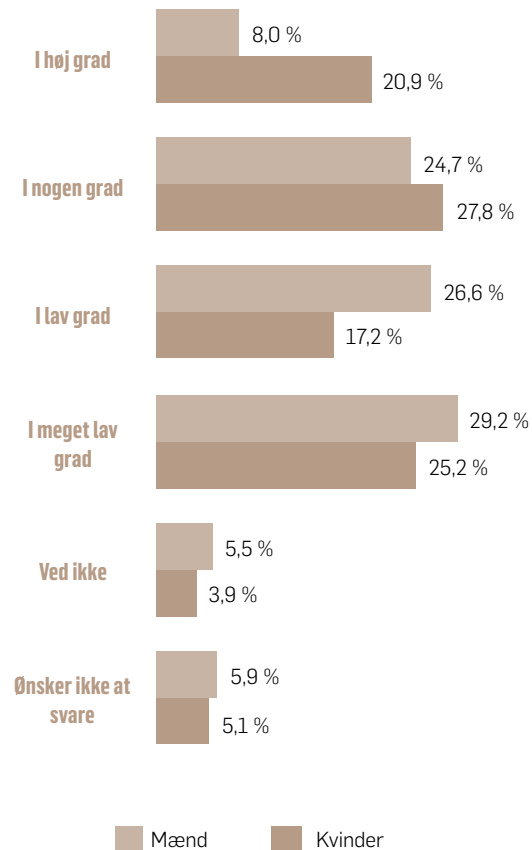
Samtalerne om grænser og samtykke fremhæver de unge som en stor hjælp, når de skal lære den seksuelle arena at kende. Gennem samtalen om sex og seksuelle oplevelser med venner hjælper de unge hinanden med at forstå deres oplevelser:

"Man får bare en anden synsvinkel på tingene [når oplevelser deles med venner], man har en anden, der kan hjælpe med at reflektere over tingene. Hvis man er i tvivl, så kan de også hjælpe en, så kan man få hjælp til afklaringen af en oplevelse. Det giver en

større horisont, så man kan se lidt mere bredt på tingene, at man ikke kun har sin egen snævre tanke om det, men at man har flere inputs."

(Kvinde, 18 år, Hovedstaden)

Figur 7: I hvor høj grad snakker du med dine venner om seksuelle grænser og samtykke?

Antal svar: 1000. Repræsentativ for danske unge mellem 16-29 år.

Netop denne fortolkningsproces kalder Mie Birk Jensen for forhandling af 'socialt samtykke'¹⁷, hvilket er en vigtig social proces til at forstå samtykke og overgreb. Når unge deler ubehagelige oplevelser med deres venner, bliver måden, vennerne reagerer på, og den historie, der skabes af venner omkring oplevelsen, afgørende for, hvorvidt man kommer til at forstå en oplevelse som et overgreb. Unges sociale relationer spiller en afgørende rolle i forhold til deres forståelse af sex, grænser og voldtægt¹⁸.

Specielt udtrykker de unge, at det at forstå en oplevelse som grænseoverskridende, er særlig relateret til om andre venner fortæller om en lignende oplevelse:

Jeg var til en fest, hvor jeg blev holdt om på en upassende måde, hvor jeg ville have personen til at gå væk, men jeg frøs. Det gik først op for mig to

17 Jensen (2020): 'Venner og alkohol har stor betydning for unge kvinders opfattelse af egne seksuelle grænser'.

18 Jensen og Hunt (2020): 'Young women's narratives on sex in the context of heavy alcohol use: Friendships, gender norms and the sociality of consent'.

år senere, at det var en ubehagelig oplevelse. Det gik først op for mig, at det, der skete, var forkert, da en af mine venner kom grædende hen til mig, og sagde, at det samme var sket for hende. At vi kan spejle os i hinanden, og vi kan tale med hinanden, og hvis en af os er i tvivl om noget, kan vi sige: 'Nej det er ikke bare dig, der er dum, det, der skete, var ikke okay', vi kan sige, at det er i orden at have det dårligt. Det gør også, at vi kan hjælpe hinanden i forskellige situationer (...) Det er rigtig rart at kunne spejle sig i en person og sige: 'det kan godt være, at det er okay, da det skete for mig, men det er ikke okay, at det sker for dig.'

(Ikke-binær, 18 år, Jylland)

DEN SJOVE HISTORIE

Når de unge deler seksuelle oplevelser med venner, bliver oplevelsen ofte præsenteret i et bestemt lys. De unge tenderer til at fremlægge dem som en historiefortælling om 'den sjove oplevelse'. De unge motiveres af at være den, som kommer til bordet med en sjov historie, da historier indgår i den sociale positioneringsproces, der giver en status i vennegruppen:

"Jeg tror, at jeg jagtede meget de fede historier på et tidspunkt, du ved dem, der altid er de fede at fortælle dine venner om (...) den sjove og akavede situation (...) Hvis det bare er en sjov historie, så kan jeg fortælle den til mange (...) det gør mig til hende den sjove, og det er fedt, så er man den sjove."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

"Vi taler klart meget om de sjove historier, det er pisse spændende (...) Kan man lave en eller anden 'det sagde hun også i går' joke, det er skide sjovt. Hvis man kan få flettet en historie ind som sjov, som alle kan grine af, og som, de synes, er sjov, så er det da klart værd at fortælle til sine venner om."

(Ikke-binær, 18 år, Fyn)

Udover at denne fortællestil kan give en social status, giver de unge udtryk for, at det kan gøre det nemmere at tale med hinanden om sex:

"Det er gået op for mig, at når jeg taler om sex, så er det mest som en punchline på en joke. Det er knap så seriøs forstand. Jeg har svært ved at forholde mig til en seksuel situation, der involverer mig selv, hvis det ikke serveres som en joke, eller kommer ud sjovt (...) Jeg har bare en tendens til at lede samtalen en anden vej, hvis det ikke er sjovt, det er bare nemmere at sige det, hvis det er sjovt."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

"(...) Så er det først for nylig, at mine venner og jeg har snakket om, hvilke seksuelle oplevelser der har følt som overgreb. Jeg har nok mest tidligere fortalt det som en sjov historie, og når man selv fortæller det sjovt, så opfattes det nok også sådan af andre. Så er der ikke nogen, der får sagt: 'Hey er du sikker på, at du egentlig havde lyst til det?'; og ja så er man nok også selv mindre opmærksom på, om man havde lyst."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

De unge pakker historien ind som 'den sjove historie', hvilket gør det nemmere for de unge at tale om sex med hinanden - måske fordi de oplever det som den mest socialt acceptable og passende måde at tale om grænseoverskridende oplevelser med deres venner.

Ifølge Mie Birk Jensen er der ofte ikke rum til samtalen om samtykke eller grænseoverskridende oplevelser i kvinders vennegrupper. I stedet tales der i langt højere grad om, hvorvidt oplevelsen var sjov eller pinlig¹⁹. Derfor kan den sjove historiefortælling i stedet være et udtryk for en mangel på de rummelige samtaler om ubehagelige eller grænseoverskridende oplevelser blandt unge.

Når oplevelsen præsenteres til vennerne som den sjove historie, bliver det sværere at gennemskue, hvorvidt oplevelsen var grænseoverskridende. Det kan medvirke til, at unge glemmer at reflektere over, hvorvidt oplevelsen var grænseoverskridende, samtidig med at venner ikke stiller sig kritiske over for situationen og derfor ikke spørger ind til den. Dette er særlig problematisk i relation til påvirkningen af forhandlingen om socialt samtykke på unges egen forståelse af en seksuel oplevelse. Dette skyldes, at det kan gøre det svært for de unge at skelne mellem de sjove og de grænseoverskridende oplevelser.

Samtaler med venner kan derfor udgøre en barriere for, at unge søger den støtte og hjælp, de kan have brug for, hvis de har været udsat for et overgreb. Forskningen har mest haft fokus på kvinders oplevelser²⁰, men ud fra de kvalitative interviews foretaget til denne rapport ser vi, at den samme tendens hersker blandt unge mænd.

AT FØLE SIG PRESSET TIL AT DELE

Udover at denne fortællestil kan give en social status, giver de unge udtryk for, at det kan gøre det nemmere at tale med hinanden om sex:

"Der er nogle gange, hvor ens venner har presset på i lidt for lang tid, selvom man gang på gang har prøvet at skifte emne, og give udtryk for at man ikke har lyst til at snakke om det. Så bliver man presset til at fortælle om det alligevel."

(Mand, 21 år, Jylland)

19 Jensen og Hunt (2020): 'Young women's narratives on sex in the context of heavy alcohol use: Friendships, gender norms and the sociality of consent'.

20 Jensen og Hunt (2020): 'Young women's narratives on sex in the context of heavy alcohol use: Friendships, gender norms and the sociality of zzconsent'.

"Det er nok meget baseret på hierarki. Sådan nu fortæller de andre noget spændende om dem selv. Jeg har nok egentlig ikke brug for at fortælle noget om mig, men nu er jeg med på flowet, ved at dele noget om sex (...) Så deler man lige pludselig noget, som man egentlig ikke ønskede at dele."

(Kvinde, 20 år, Fyn)

"Nogle gange vil venner også gerne have detaljer, man ikke vil dele, så spørger de mere ind. Det gør det svært at sige nej til at dele ting, man ikke ønsker (...) det sker nærmest altid i druklege som 'jeg har aldrig.'"

(Kvinde, 20 år, Jylland)

Dette kommer ligeledes til udtryk i spørgeskemaundersøgelsen blandt unge, hvor 27,2 pct. svarer, at det kan være svært at sige fra, når de bliver stillet intime spørgsmål.

SEX OG STATUS

Flere af de unge peger på, at det at score og have sex giver social status, hvilket specielt gør sig gældende blandt unge mænd. De unge peger på, at den sociale status, der er forbundet med sex, både kan opnås ved en tidlig seksuel debut, men også gennem meget seksuel erfaring:

"Igen i den kultur der generelt bare er blandt drenge fra 14 til 17 år, der er der en eller anden prestige i det [sex], som er virkelig underlig. Jeg lod mig måske rive lidt med af det drengemiljø, hvor jeg er vokset op i den alder. Så ja, man kan sige, at sex inden for det perspektiv er måske en ting, man skal opnå (...). Så at blive lukket ind i den verden virker som en meget eksklusiv og pralende ting i den alder. Det tror jeg, at jeg følte mig lidt stolt over."

(Mand, 19 år, Hovedstaden)

"Jeg tror, at mange kan have sex for status eller omdømme, det kan være meget personlighedsdannende at have sex (...) En der er god i sengen og er erfaren. Det bliver nok en del af din personlighed, at du er en, der har meget sex, derfor kan andre også være med til at skabe en idé om, at du er denne person (...) der er en status i at have sex. I min gymnasieklasse var det pigerne, der havde meget sex, som var venner med drengene. De piger, der ikke havde sex, blev kendt som de kedelige introverte piger, de var ikke højtråbende, gik ikke i byen og var ikke frembrusende. Det var nok med til at forme indtrykket af dem."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

"Så har jeg også nogle drengevenner, hvor vi var enige om at der var konkurrence mellem os, omkring hvem der havde sex først af os (...) der var en stemning om, hvem der var den første til at have sex. Man gættede også lidt, når nogen havde noget kørende med nogen. Jeg tror især for drenge, at det er en cool ting at have sex, og noget man gerne vil blære sig med, og det er sejt at være tidligt ude med det."

(Mand, 21, Jylland)

At sex giver status understøttes i nogen grad i spørgeskemaundersøgelsen blandt unge, hvor 12,1 pct. angiver, at de har haft sex for undgå at blive opfattet som kedelig eller snerpet. Dog angiver kun et lille mindretal, at de har haft sex for popularitet (4,9 pct.) og for at skabe venskaber (4,0 pct.).

Blandt flere af de unge italesættes en diskurs om, at der er et tidspunkt for, hvornår det er 'for sent' at have sin seksuelle debut, dog uden at knytte en specifik alder til, hvornår den seksuelle debut skal ske:

"Jeg tror, at der er en forventning om, at når du når en vis alder, jeg kan ikke sætte en specifik alder på, så har du prøvet det [sex]. Så har du haft sex, så har du haft din eksperimentelle periode. Det er der, hvor jeg tænker, at tabuet eller det pinlige ligger for dem, der så ikke har haft sex på det tidspunkt, hvor det er normalt, og sådan bør det jo ikke være."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

"Hvis det er nogen, jeg kender mere perifert, så bliver det pinligt at sige, at man ikke har været sammen med en før (...) jeg er vel nogle gange lidt bange for, at de tænker dårligt om mig (...) altså bare sådan, at de tænker, at jeg bare skal komme ud og prøve det, og at jeg er for gammel til ikke at have haft sex endnu."

(Kvinde, 18 år, Sjælland)

Det, at sex er forbundet med status, især hvis man er tidligt ude, skaber et socialt pres i forhold til sex, hvilket kan resultere i, at nogle unge har sex, før de egentlig er klar til det:

"Jeg ville gerne have sex, fordi det så spændende ud, men det var også for at opnå en status om, at man havde gjort det for første gang (...) Det fortryder jeg helt klart nu, fordi jeg gerne vil have sex med en kæreste eller en pige jeg holder af, og ikke med en person jeg ikke kender. (...) Jeg ville gerne have ventet med min første gang, det skulle have været med en anden, en jeg elskede, og det skulle have været et ordentligt sted."

(Mand, 16 år, Sjælland)

HJÆLP MIG VÆK

De unge peger på, at mange grænseoverskridende oplevelser opstår i forbindelse med flirt til fester, når et nej ikke respekteres:

"Den sensitivitet og respekt, hvis den kommer til udtryk [når man flirter], så er vil det altid være en god oplevelse, i hvert fald ikke en dårlig oplevelse (...) Please hav respekt for dem du flirter med og respekter et nej, ellers går det bare meget dårligt og grænser brydes."

(Kvinde, 21 år, Jylland)

"At ens nej ikke respekteres, hvis personen stadig gør det eller fortsætter. Det er nok den værste eller en af de værste [seksuelle oplevelser], at man udnyttes alligevel, og ens grænser overskrides."

(Kvinde, 18 år, Hovedstaden)

Når et nej ikke respekteres, peger flere unge på, at deres venner kan være behjælpelige med at få én ud af den grænseoverskridende situation:

"Der var et tidspunkt med en pige fra vores skole, vi var nede på vores bar, hun begynder at blive antastet af en fyr, og der skrev hun jo bare til os, at vi skulle hjælpe hende, og så gik der heller ikke længe, så fulgte vi ham fyren hjem, og så kunne hun jo være i fred."

(Mand, 18 år, Fyn)

"Jeg har det også sådan, i hvert fald med os to [refererer til sin ven], at hvis vi virkelig ikke gider at have sex eller flirte med en, så går vi også hen til hinanden og siger, jeg gider ikke være sammen med ham, så plejer det da at være sådan, at vi lige tager hinanden under armen."

(Kvinde, 18 år, Fyn)

"Jeg synes, vi er ret gode til at beskytte hinanden. Ham der bliver ved med at kigge på mig, og så bytter vi ligesom plads."

(Kvinde, 19 år, Fyn)

I ovenstående peger de unge på tre forskellige eksempler eller strategier til, hvordan ens venner kan hjælpe én ud af en uønsket situation.

Denne praksis bekræftes af tidligere forskning²¹, som peger på, at seksuelle grænseoverskridende oplevelser ikke kun kan forebygges af dem, der er direkte involveret i en flirt eller seksuel situation. Fællesskabet spiller nemlig en af-

gørende rolle for disse seksuelle situationer. Forskning, der undersøger dette, trækker på "bystander-teori". Flere af de unge peger netop på potentialet ved samtalen med venner, om hvad der opleves som grænseoverskridende eller uønsket, så de ved, hvornår de skal gribe ind i en situation.

HJÆLP ELLER GRUPPEPRES

For de unge eksisterer der en svær balancegang mellem det at være en hjælpende hånd eller at være med til at skabe gruppepres i seksuelle situationer, hvor ens venner er til stede. Selvom de unge bruger hinanden til at komme væk fra en ubehagelig eller grænseoverskridende flirt eller seksuel oplevelse, vil de samtidig gerne hjælpe hinanden med at score og få gode oplevelser. De unge hjælper hinanden ud af deres komfort zone ved at agere som hinandens gode 'wing (wo)man'. Dette er især gældende blandt unge mænd og ses eksempelvis i en samtale mellem venner i et fokusgruppeinterview:

"At presse hinanden til at score, det har [ven] gjort ved mig [griner]"

(Mand, 20 år, Jylland)

"Hvornår?"

(Mand, 19 år, Jylland)

"Til en fest [griner]"

(Mand, 20 år, Jylland)

"Det er rigtig, men det lignede også, at du godt ville, så jeg tænkte bare wingman."

(Mand, 19 år, Jylland)

"Offensiv wingman [griner]"

(Mand, 20 år, Jylland)

"Jeg gjorde det også bare, fordi jeg troede, at du gerne ville score (...) hvis vi så kigger på resultatet? Kom du sammen med hende eller gjorde du ikke?"

(Mand, 19 år, Jylland)

"Jo jeg kom sammen med hende."

(Mand, 20 år, Jylland)

"Ja så hvem skaber resultater?" Det endte jo godt (...) der er et tidspunkt, hvor man skal tage skridtet. Der hjælper jeg dig jo bare på vej (...) Du skal også tænke på, at du gjorde det samme for mig. Du var min wingman, det var sådan, jeg lavede noget med hende pigen."

21

Brooks (2008): 'Consuming alcohol in bars, pubs and clubs: A risky freedom for young women?'

Horvath & Brown (2007): 'Alcohol as drug of choice; Is drug-assisted rape a misnomer?'

MacLean (2015): 'Alcohol and the Constitution of Friendship for Young Adults'

Nicholls (2017): "Dulling it down a bit": Managing visibility, sexualities and risk in the night time economy in Newcastle, UK'

Vi presser nok lidt på hinanden for at score."

(Mand, 19 år, Jylland)

"Ja vi wingman'ede hinanden [griner]"

(Mand, 20 år, Jylland)

Det samme gør sig gældende i enkeltinterviews:

"Jeg kan godt lide at presse folk, deres grænser, fordi jeg også selv godt kan lide at prøve noget nyt, jeg kender den følelse, man kan få af at prøve noget, hvor man tænker, det her er lort, men så ender det med at blive pisse fedt jo. Så derfor kan jeg godt lide at presse folk."

(Mand, 19 år, Fyn)

Problemet opstår, når den hjælpende hånd i stedet opfattes som en form for gruppepres, hvor den unge, der lokkes ud af sin komfort zone af sine venner, ender med at give samtykke til sex eller flirt, uden at de ønsker det:

"Der blev jeg presset til at kysse en pige (...) senere den aften der endte jeg med at kysse hende, fordi der var lagt så meget pres på fra andre (...) Jeg følte mig presset, og blev sådan rimelig nervøs over, at jeg ikke rigtig havde lyst til at forsøge på noget. Men vi snakkede godt sammen til selve festen, det mente mine venner jo åbenbart var et tegn på, at vi skulle komme sammen. Jeg føler, at det var på grund af presset, at jeg forsøgte på noget (...)"

(Mand, 20 år, Jylland)

"(...) jeg er til fest og møder en tøs, men den her tøs vækker ikke en særlig interesse i mig, men alligevel bliver jeg presset ud i at sige ja til hende, fordi hendes veninder eller mine venner presser mig sammen med hende. Derfor siger jeg alligevel ja, men jeg ønsker det ikke."

(Mand, 21 år, Jylland)

"Ja jeg skulle kysse med en random fyr til en fest. Jeg havde et godt godt øje til ham, men følte mig lidt som en i 3. klasse, da alle stod og sagde "kys ham, kys ham, kys ham". Det synes jeg bestemt ikke var sjovt, for jeg havde egentlig ikke lyst. Der følte jeg mig nok presset af de andre."

(Kvinde, 21 år, Fyn)

OPSAMLING

I dette kapitel har vi belyst, hvordan unge taler med hinanden om sex. Vi har set på, hvordan problemer kan opstå blandt unge ud fra måden, de taler om og ser på sex, hvilket kan medvirke til at presse unge til at overskride grænser og have sex, de ikke har lyst til. Her så vi, at unge selv mener, at de er gode til at dele oplevelser om sex, grænser og samtykke med hinanden. Omkring halvdelen af unge angiver, at de taler meget med deres venner om sex og seksuelle oplevelser, og omkring 40 pct. angiver at tale med deres venner om grænser og samtykke. I samtalen om sex spejler de unge sig i hinandens oplevelser, hvilket giver dem bekræftelse og forståelse for deres seksuelle oplevelser.

Når de unge taler med hinanden om sex og seksuelle oplevelser, fylder især 'den sjove oplevelse'. De sjove historier kan give et populært image i vennegruppen, men kan samtidig medvirke til at skellet mellem de sjove og de grænseoverskridende oplevelser vanskeliggøres. De unge peger på, at det at forstå en oplevelse som grænseoverskridende er noget, der først sker længe efter, at situationen fandt sted. Derudover beskriver de unge, at det at forstå en oplevelse som grænseoverskridende er særlig relateret til, om andre venner har været udsat for det samme, eller om venner ligeledes forstår situationen som grænseoverskridende.

Unge peger på, at sex kan give social status i vennegrupper, som kan være forbundet med tidlig seksuel debut, seksuel erfaring og at være 'god' til sex. De unge peger selv på, at den sociale status i forhold til sex opstår i måden, hvorpå de taler med hinanden om sex. Den sociale status kan dog være problematisk for de unge, da der skabes et socialt pres fra venner, som kan resultere i, at unge har sex de ikke har lyst til, eller har sex før de egentlig er klar til det. Dette er specielt gældende for mænd.

For de unge eksisterer der en svær balancegang mellem det at være en hjælpende hånd eller at være med til at skabe gruppepres i seksuelle situationer, hvor ens venner er til stede. Selvom de unge bruger hinanden til at komme væk fra en ubehagelig eller grænseoverskridende flirt eller seksuel oplevelse, vil de samtidig gerne hjælpe hinanden med at score og få gode oplevelser.

KAPITEL 3 DEN OFFENTLIGE DEBAT OM SAMTYKKE

Der har i de forgangne år været en massiv mediedækning og offentlig debat om seksuelle krænkelser, sexisme og voldtægt, blandt andet afledt af #MeToo-bevægelsen samt debatten om samtykkeloven, som trådte i kraft den 1. januar 2021.

Men hvordan har unge oplevet denne offentlige debat om seksuelle overgreb samt den nye samtykkelov? Det undersøger vi i dette kapitel, der samtidig dykker ned i hvilke potentialer og problematikker, der knytter sig til den offentlige debat om samtykkeloven.

SAMTALEN OM SAMTYKKELOVEN

Da vi i løbet af de kvalitative interviews og fokusgruppeinterviews spørger ind til samtykkeloven, er reaktionerne blandt de unge blandede. Flere af de unge er forvirrede over lovgivningen. Nogle tror, at loven indebærer, at fraværet af verbalt samtykke er voldtægt, mens andre tror, at lovgivningen altid har været som den nuværende samtykkelov:

"Jeg troede ikke, der var en ny lov. Jeg troede altid, det havde været sådan, at man skulle have samtykke. Så det ikke sådan, at jeg har tænkt over det. Jeg troede bare, det var normalt. Begge skal jo have lyst, før man gør det."

(Mand, 19, Jylland)

På trods af forvirringen bakker de unge generelt meget op om samtykkeloven. De fortæller, at loven afspejler deres i forvejen seksuelle praksis, og flere af de unge italesætter lovændringen som 'på tide'.

I en undersøgelse foretaget af Sex & Samfund blandt et repræsentativt udsnit af hele den danske befolkning i alderen 18-90 år, angiver én ud af fem (20,2 pct.), at samtykkeloven har ændret deres forståelse af voldtægt. Samtidig angiver næsten én ud af fire (23,2 pct.), at lovændringen har gjort dem mere opmærksomme på, hvorvidt deres partner har samtykket til sex. Disse positive effekter af lovændringen angives på tværs af alle aldersgrupper uden nævneværdig forskel.

Dette afspejler netop potentialet i samtykkeloven, samt den offentlige debat herom, da det kan bidrage til en kulturændring, som forhåbentligt vil gøre det nemmere for

unge - såvel som ældre - at undgå at udsætte hinanden for uønskede og grænseoverskridende oplevelser.

Dog peger flere af de unge i de kvalitative interviews samtidig på, at samtykkeloven bliver svær at håndtere i retten, da det bliver påstand mod påstand. Dette får nogle af de unge mænd til at frygte, at de fejlagtigt beskyldes for voldtægt.

I befolkningsundersøgelsen angiver næsten én ud tre (28,7 pct.) af mændene, at i de er enige eller meget enige i, at den nye samtykkelov gør dem bekymret for fejlagtigt at blive beskyldt for voldtægt. Tilsvarende gør det sig kun gældende for mindre end en ud af ti (9,6 pct.) af kvinder.

Samme mønster ses, når der i befolkningsundersøgelsen spørges ind til bekymringen for, at nogle fejlagtigt vil blive beskyldt for voldtægt. Denne bekymring ses netop hos over halvdelen af mændene (56,7 pct.) sammenlignet med 37,9 pct. af kvinderne.

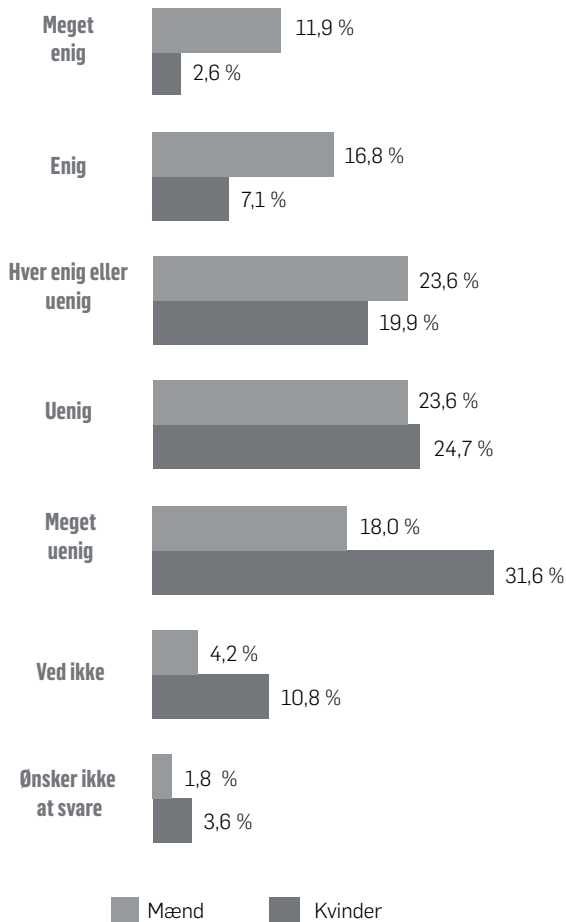
Dog er der væsentligt flere, som generelt er bekymret for, at det sker for nogle sammenlignet med hvor mange, der frygter, at det sker for dem selv.

Omvendt gør lovændringen flere kvinder (41,5 pct.) end mænd (30,5) tryggere i, at en voldtægtsanmeldelse fremadrettet vil blive taget seriøst.

Samtidig har en undersøgelse foretaget af Det Kriminalpræventive Råd vist, at omfanget af falske voldtægtsanmeldelser højest er 7,3 pct. af alle voldtægtsanmeldelser²². Her er det dog vigtigt at være opmærksom på, at undersøgelsens definition af en falsk voldtægt tager udgangspunkt i den tidligere lovgivning. Derfor vil alle anmeldelser, hvor der ikke har været vold eller trusler om vold, blive katego-

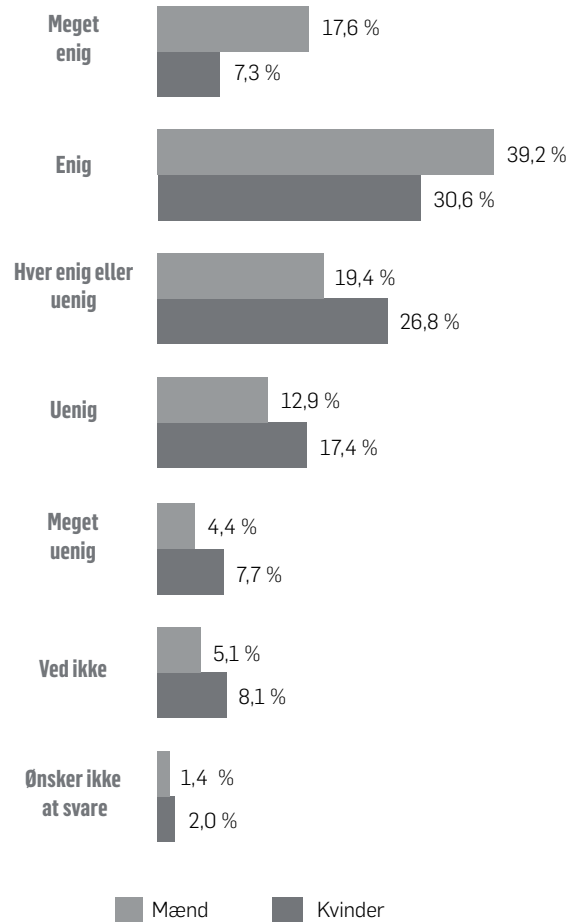
riseret som en falsk anmeldelse. Ligeledes skal frygten for fejlagtig anmeldelse sammenlignes med antallet af domme i voldtægtssager. Eksempelvis angav Kvinfo i 2018²³, at det skønnes, at omkring 1,3 pct. af alle voldtægter og voldtægtsforsøg ender med, at en gerningsperson bliver kendt skyldig.

Figur 8: Den nye lov gør mig bekymret for, at jeg bliver fejlagtigt beskyldt for voldtægt.

Antal svar: 1002. Repræsentativ for den danske befolkning over 18 år. Figuren viser svarene på spørgsmålet: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Den nye lov gør mig bekymret for, at jeg bliver fejlagtigt beskyldt for voldtægt".

Figur 9: Den nye lov gør mig bekymret for, at nogle bliver fejlagtigt beskyldt for voldtægt.

Antal svar: 1002. Repræsentativ for den danske befolkning over 18 år. Figuren viser svarene på spørgsmålet: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Den nye lov gør mig bekymret for, at nogle bliver fejlagtigt beskyldt for voldtægt".

#METOO-DEBATTEN

Af de kvalitative interviews fremgår det tydeligt, hvordan de unge er positivt stemt over for MeToo-debatten og mener, at krænkelse, grænser og samtykke er vigtige emner at tage op i den offentlige debat i Danmark:

22 Martinussen et al. (2009): 'Voldtægt der anmeldes ... Del II: Falsk anmeldelse af voldtægt', s. 5.

23 Skønnet er lavet på baggrund af Det Kriminalpræventive Råds offerundersøgelse fra 2018, som anslår, at det årlige antal voldtægter og voldtægtsforsøg (tvangssamleje) er 5.400 samt antallet af dømte sager om voldtægt og voldtægtsforsøg, som i 2018 var 69 sager.

Læs mere: <https://kvinfo.dk/fakta-om-voldtægt/>

"Det er jo frygteligt, at uønskede seksuelle oplevelser skal fylde i den offentlige debat, det burde de jo ikke (...) Det er frygteligt, at vi bliver nødt til at snakke om det. Men det gør vi. Det skal vi. Jeg synes, det er fantastisk, at vi er begyndt at snakke om det."

(Ikke-binær, 18 år, Fyn)

"Det er super vigtigt (...) jeg synes, det er en nødvendig bombe at springe. Det er noget, der påvirker vores alle sammens hverdag (...) det er en enorm vigtig samtale, enorm vigtig samfundsdebat."

(Kvinde, 19 år, Hovedstaden)

Flere unge peger på potentialet i debatten om MeToo-sagerne. De spejler sig i andres historier og mener, at det gør det nemmere for dem selv at genkende og italesætte grænseoverskridende oplevelser. Især fremhæver de unge, at debatten gør det muligt at skabe et større rum for at have samtalen om grænseoverskridende oplevelser med deres venner:

"Jeg synes, det er sindssygt sundt. Jeg er 100% sikker på, at mine venner og jeg har haft snakke om det [samtykke og grænser], og at vi er begyndt at dele dårlige oplevelser med sex, netop fordi det fylder så meget i den offentlige debat (...) Det er, fordi vi debaterer, at vi unge snakker om det, og at vi faktisk finder ud af, hvor stort et problem det er."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

Endvidere italesætter nogle af de unge mænd, hvordan debatten har været en øjenåbner for dem. Det har gjort dem mere bevidste om, hvad der kan virke grænseoverskridende for andre, samt hvor lidt der skal til, for at man kan føle, at en situation bliver ubehagelig.

"Det er gået op for mig, hvor lidt man kan gøre for, at en anden person ikke synes, at det man gør er okay. De kan jo blive virkelig traumatiseret, hvis du gør noget, som de ikke kan lide. Det er sådan noget, jeg tænker på, når jeg har sex med andre. (...) Jeg synes, at det er gået op for mig, at det er vigtigt at skabe et trygt rum sammen som partnere. Jeg er ansvarlig for at danne nogle rum, og det er vigtigt for mig at høre, om der er nogle rum, der er mere utrygge end andre."

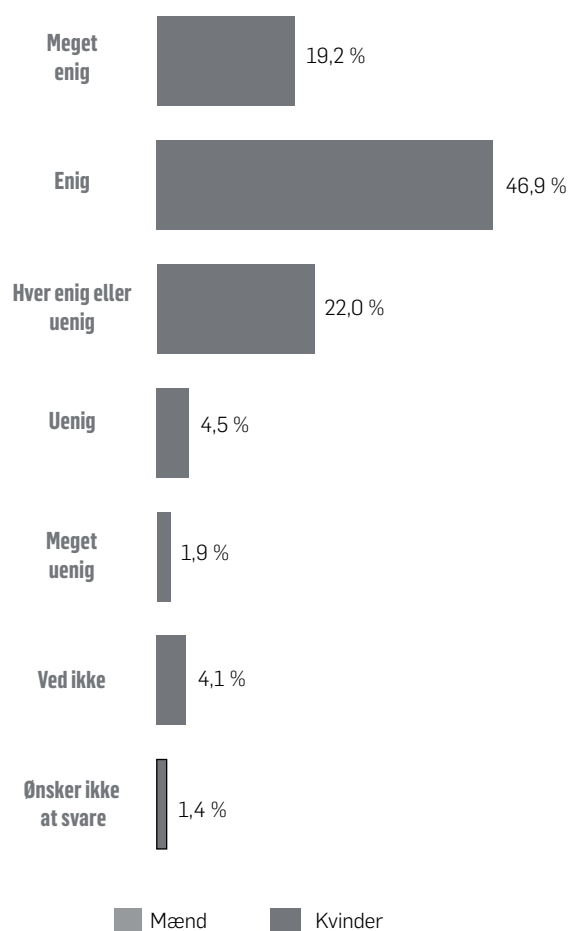
(Ung mand, 16 år, Sjælland)

Dette viser det store potentiale i den offentlige debat, da det giver de unge et sprog for at tale med hinanden om uønskede og grænseoverskridende oplevelser. Samtidig skaber debatten anledning til, at unge reflekterer over deres egne handlinger, og hvordan de kan skabe gode seksuelle oplevelser for sig selv og for deres sexpartnere.

I befolkningsundersøgelsen ses det, at tre ud af fire (76,5 pct.) mener, at grænser og samtykke bør være en obligatorisk del af seksualundervisningen i skolen. Der ses en tendens til, at en større andel af unge end ældre mener, at dette emne er vigtigt samt flere kvinder (80,8 pct.) end mænd (72,1 pct.).

Dog er grænser og samtykke emner, som den generelle befolkning anerkender vigtigheden af, på tværs af alder, køn, uddannelseslængde og geografisk placering. Samtidig ser størstedelen (66,1 pct.) vigtigheden i, at vi generelt taler med hinanden om grænser og samtykke, uanset hvilken relation vi har. Her ses der yderligere ingen betydningsfuld aldersforskel.

Figur 10: Det er vigtigt, at vi generelt taler med hinanden om grænser og samtykke, uanset hvilken relation, vi har.

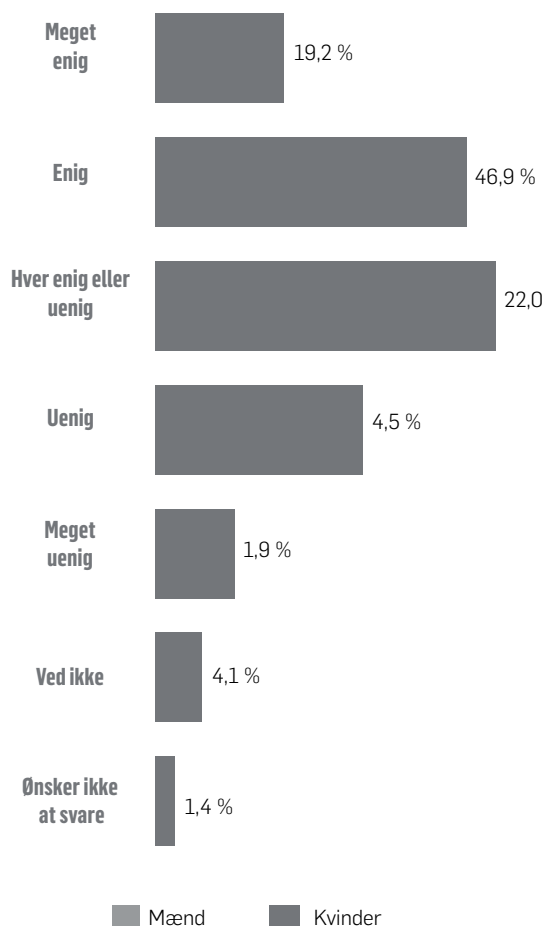

Antal svar: 1002. Repræsentativ for den danske befolkning over 18 år. Figuren viser svarene på spørgsmålet: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Det er vigtigt, at vi generelt taler med hinanden om grænser og samtykke, uanset hvilken relation, vi har".

Det viser en enorm enighed i, at det er vigtigt, at vi klæder de unge - såvel som den generelle befolkning - på til at begå sig i den seksuelle arena.

På trods af denne enighed mener 38,9 pct. af den generelle befolkning dog samtidig, at snakken om grænser og samtykke fylder for meget i den offentlige debat.

Figur 11: Snakken om grænser og samtykke i forhold til sex fylder for meget i den offentlige debat.

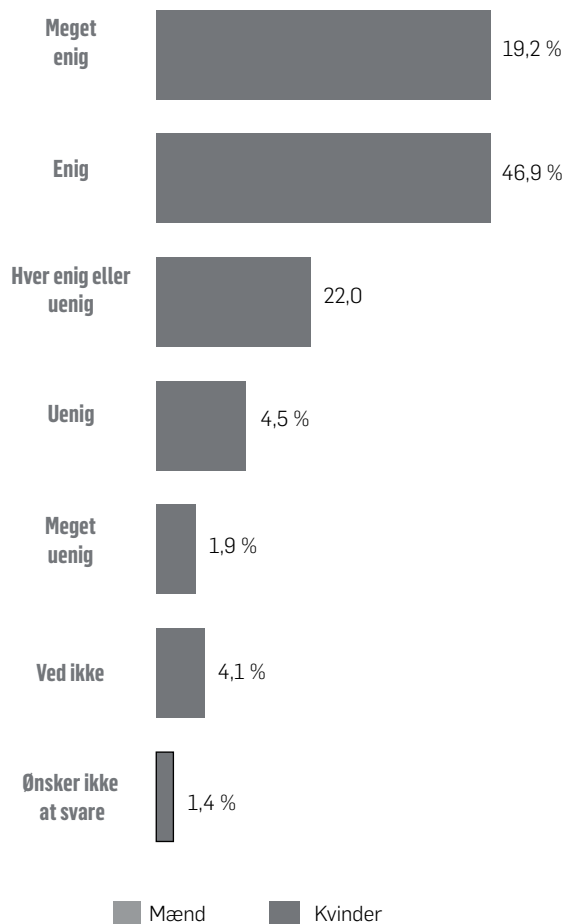

Antal svar: 1002. Repræsentativ for den danske befolkning over 18 år. Figuren viser svarene på spørgsmålet: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Snakken om grænser og samtykke i forhold til sex fylder for meget i den offentlige debat".

DEN UNUANCEREDE DEBAT

MeToo-debatten kritiseres jævnligt for, at sagerne, der fylder i offentligheden, ikke er hændelser, der er sket for nyligt. Denne kritik afspejler befolkningsundersøgelsen også. Her svarer 65,6 pct., at de er enige eller meget enige i, at gamle MeToo-sager fylder for meget i den offentlige debat.

Figur 12: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Gamle MeToo-sager fylder for meget i den offentlige debat.

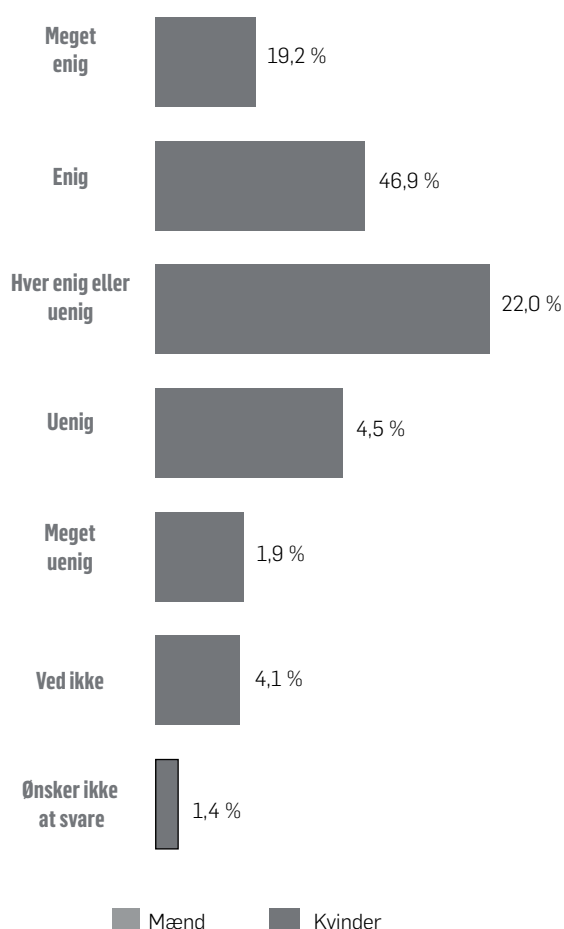

Antal svar: 1002. Repræsentativ for den danske befolkning over 18 år. Figuren viser svarene på spørgsmålet: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Gamle MeToo-sager fylder for meget i den offentlige debat".

Selvom mange mener, at gamle MeToo-sager fylder for meget i den offentlige debat, mener én ud af tre (30,1 pct.), at debatten har været nødvendig kritisk overfor de personer, der har stillet sig frem, og fortalt deres historie. Dette gør sig ligeledes gældende på tværs af aldersgrupperne.

At befolkningen både mener, at gamle sager fylder for meget, og at den offentlige debat er unødvendig kritisk over for personer, der stiller sig frem og fortæller deres historie, viser, at den generelle befolkning er utilfredse med indholdet og formen af debatten.

Figur 13: Den offentlige debat har været unødvendigt kritisk over for de personer, der har stillet sig frem og fortalt deres MeToo-historie

Antal svar: 1002. Repræsentativ for den danske befolkning over 18 år. Figuren viser svarene på spørgsmålet: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Den offentlige debat har været unødvendigt kritisk over for de personer, der har stillet sig frem og fortalt deres MeToo-historie".

Denne utilfredshed kom også til udtryk hos de unge gennem de kvalitative interviews. Selvom mange unge er positive over for debatten, giver flere udtryk for, at debatten hverken er konstruktiv eller nuanceret. Flere af de unge mænd peger på en følelse af, at debatten er 'kvindernes kamp', endda selvom de selv har været udsat for en grænseoverskridende oplevelse.

Endvidere angiver næsten hver fjerde (23,1 pct.) i befolkningsundersøgelsen, at der er et manglende fokus i den offentlige debat på mænds oplevelser med overtrædelse af deres grænser. De unge mænd bagatelliserer ofte deres grænseoverskridende oplevelser med reference til, at de fysisk ville kunne komme ud af situationen, hvis den skulle have været grænseoverskridende for dem:

"Det er helt klart kvinder, der får den dårlige ende af den aftale. Det er typisk kvinder, det går ud over. Der føler jeg ikke rigtig, at jeg behøver være repræsenteret, fordi det igen er et problem man typisk ser blandt kvinder."

(Mand, 19, Hovedstaden)

"Hvis det sker for kvinder, så er det en krænkelse, hvis det sker for en mand, så skal han tage sig sammen (...) det bliver sådan en tanke om, at vi [mænd] bare kan klare os ud af en sådan situation, sådan fysisk."

(Mand, 21, Jylland)

Den manglende repræsentativitet i den offentlige debat, kan afspejle en manglende nuancering i debatten. Yderligere kan det, at unge mænd ikke føler sig repræsenteret i debatten, resultere i, at de ikke i lige så høj grad som kvinderne, kan spejle sig selv i historierne og derved ikke bliver lige så rustet til at genkende grænseoverskridende oplevelser. Derudover kan det medvirke til, at unge mænd ikke finder det lige så nemt at tale om grænseoverskridende oplevelser med deres venner:

"Mine drengevenner, dem taler jeg ikke så meget med om disse MeToo historier (...) Det er bare ikke relevant, jeg ville ønske, at jeg kunne snakke med dem om det. Jeg har nok bare ikke det behov, for jeg ved ikke om nogen af dem, overhovedet har en sådan oplevelse."

(Mand, 16 år, Sjælland)

Endvidere peger nogle af de unge på, at debatten er unuanceret på grund af et vedvarende fokus på, at der i de offentlige krænkelsessager bliver fremlagt en 'gerningsperson' og et 'offer'. Samtidig bliver den offentlige debat ofte reduceret til en snak om et overgreb eller ej, i stedet for en samtale om gråzonerne ved grænseoverskridende oplevelser:

"Lige den der Lotte Rod og Morten Østergaard sag, havde været fint hvis sagen havde stået alene, men lige MeToo gjorde, at den skulle kategoriseres som de andre sager, og det, synes jeg, var vildt ærgerligt (...) Det kunne have været en fed debat, men pludselig er der nogle, som polariserer den, og så skal Morten Østergaard være en voldtægtsmand og Lotte Rod et offer. Jeg synes, det er ærgerligt, når vi mister nuanceringen i debatten (...) vi skal brede perspektivet ud (...) Vi skal have en debat om, hvorfor mennesker handler, som de gør, det er nok ikke ondt, men måske dumt. Lad os oplyse dem i stedet for at dømme på forhånd (...) jeg kan mærke, at snakken ofte falder på, at enten er det et overgreb ellers er det ikke. Jeg synes, at der skal

være plads til, at kalde det noget andet, eller at oplevelser kan ske, hvor ens grænser krydses, men hvor det ikke er et overgreb. Jeg synes, overgreb er for voldsomt et ord, og det er svært at kategorisere så mange oplevelser under overgreb, når nogle blot er grænseoverskridende."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

"Jeg synes, der er noget i mig, der ikke kan lide vedhængende udskamning, det synes jeg også bliver usmageligt. Jeg har venner, der ikke synes, at de her mænd skulle miste deres stillinger, det synes jeg bestemt, at de skulle, men jeg har også venner, de bliver ved med at udskamme dem, og det synes jeg skal stoppe."

(Mand, 18 år, Hovedstaden)

Når debatten ikke er nuanceret og konstruktiv kan det resultere i, at mange unge vælger at trække sig fra den offentlige debat. Dette kan skyldes, at de unge har svært ved at genkende sig selv i de perspektiver, der fremstilles i debatten, og at de i høj grad ser debatten som 'de voksnes kamp'.

I de kvalitative interviews fremhæver de unge en utilfredshed og irritation over de ældre generationers måde at tilgå debatten, en uforståelighed over for debattens manglende perspektiver og de ældres debatkultur på de sociale medier:

"Jeg kiggede for en gangs skyld i kommentarerne på Facebook, og hold da op, hvor har vi mange midaldrende mænd og damer, som sidder og skriver grimme ting om disse personer. Der er virkelig forskel i hvordan vi [unge] ser på det, og så dem på Facebook. Jeg blev utrolig overrasket over den blandede respons, der var på det, for jeg synes det er fuldstændig ukontroversielt og komme ud og sige højt."

(Mand, 19 år, Hovedstaden)

"Min morfar sagde på et tidspunkt at et klap i måsen, det var sådan, man flirter. Han blev nærmest forarget over, at det er blevet kategoriseret som et overgreb. Min morfar kommer jo aldrig til at forstå det, fordi debatten er gået mod overgreb, og så kommer min morfar jo aldrig til at forstå, fordi der er en generationsting i det."

(Kvinde, 20 år, Jylland)

Det er svært for de unge at genkende sig selv i debatten i dens nuværende form, hvilket er problematisk, da de unge netop fortæller om læringspotentialer i debatten.

OPSAMLING

I dette kapitel har vi belyst, hvordan unge oplever den offentlige debat om seksuelle overgreb og den nye samtykkelov. Samtidig har vi i kapitlet set på debattens og lovens potentialer og problematikker.

Af befolkningsundersøgelsen fremgår det, at omkring hver fjerde mener, at loven har ændret deres forståelse af voldtægt samt gjort dem mere opmærksomme på, om deres sexpartner samtykker til sex. Dette viser lovens store potentiale, da den bidrager til en kulturændring, som forhåbentlig kan gøre det nemmere for individer at undgå at udsætte hinanden for uønskede og grænseoverskridende oplevelser. Samtidig er både mænd og kvinder blevet tryggere i, at en voldtægtsanmeldelse fremadrettet vil blive taget seriøst. Dog frygter særligt mænd at blive fejlagtig beskyldt for voldtægt grundet den nye lovgivning. Vi ser dette som udtryk for, at falske anmeldelser på voldtægtsområdet fylder disproportionalt meget i den offentlige debat.

De fleste unge mener, at krænkelser, grænser og samtykke er vigtige emner at tage op i den offentlige debat i Danmark og peger på debattens store potentiale. Flere italesætter endda, at debatten har været en øjenåbner for dem. Potentialer i debatten ser de unge ved muligheden for spejling i andres historier, hvilket gør det nemmere for dem selv at genkende og italesætte uønskede eller grænseoverskridende oplevelser. Samtidig får debatten unge til at reflektere over egne handlinger, og hvordan de kan være med til at skabe gode seksuelle oplevelser med hinanden.

Dog er den generelle befolkning såvel som de unge utilfredse med indholdet og formen af debatten. Flere af de unge udtrykker, at debatten hverken er konstruktiv eller nuanceret, grundet dets manglende fokus på mænds oplevelse og dets vedvarende fokus på, at der i offentlige krænkelssager fremlægges en 'gerningsperson' og et 'offer' samt, at debatten ofte reduceres til en snak om overgreb eller ej frem for en samtale om gråzonerne ved grænseoverskridende oplevelser. Dette kan resultere i, at mange unge vælger at trække sig fra den offentlige debat, da de har svært ved at genkende sig selv i de perspektiver, der fremstilles.

METODE OG DATA

I dette afsnit præsenterer vi de metodiske overvejelser og den data, der er udgangspunktet for rapporten.

METODISK UDGANGSPUNKT

Rapporten har ikke haft til formål at være en udtømmende, videnskabelig undersøgelse. Rapporten eksemplificerer samtaler om samtykke i Danmark og viser samspillet mellem den offentlige debat, unges samtaler om sex og grænser med venner samt konkrete seksuelle situationer. Vi forsøger ikke at tegne en kausal sammenhæng mellem samtalen om samtykke og bestemte konsekvenser. I stedet ønsker vi at undersøge, hvordan forskellige normer og forventninger, knyttet til samtalerne om sex, kan gøre det svært for unge at sætte grænser og genkende uønskede oplevelser, samt hvorfor unge ikke i lige så høj grad engagerer sig i den offentlige debat om samtykke, voldtægt og grænser.

KVALITATIV DATA

Denne undersøgelse er baseret på 14 interviews og fem fokusgrupper med tre til fem deltagere i hver. Vi har valgt at lave kvalitative interviews for at få et dybdegående indblik i de unges oplevelser med at sætte og aflæse grænser samt i de normer der vanskeliggør dette - både i begyndelsen af deres seksuelle liv og senere. Derudover har vi fået indblik i, hvordan unge forstår grænser, samtykke og overgreb. Disse interviews har vi suppleret med fokusgruppeinterviews. Vi har valgt, at personerne i fokusgrupperne skulle kende hinanden i forvejen for at få indblik ind i deres fælles sprog og hvad, de oplever, er socialt acceptabelt at tale om. Samspillet mellem enkeltinterviews og fokusgrupper kan give indblik i diskrepansen mellem konkrete interaktioner med venner og unges individuelle oplevelser med at tale om samtykke.

Både interviews og fokusgrupper har vi foretaget med udgangspunkt i en semistruktureret interviewguide. Interviews og fokusgrupper er afholdt i april og maj 2021, hvor de fleste er foregået over et videoopkald, mens enkelte er afholdt i Sex & Samfunds lokaler.

Rekrutteringen af de unge er foregået via Facebook-annoncering målrettet unge i alderen 15-21 i perioden april 2021. Det var angivet i annoncen, at Sex & Samfund søgte personer, der havde lyst til at tale med os, om hvordan de taler om sex - enten alene eller sammen med deres

venner. Derudover stod der, at de unge fik et gavekort til biografen som tak for deltagelsen. Ved at rekruttere unge gennem Facebook kunne vi sikre os at tale med et bredt udsnit af unge fra hele landet.

Vi har tilstræbt at interviewe en divers gruppe af unge. Med denne udvælgelse har vi ikke forsøgt at tilstræbe repræsentativitet, men vi har ønsket at tale med en mangfoldig gruppe af unge mennesker om deres oplevelser og tanker om samtykke og grænser. Udvalget blev dog udgangspunkt i at sikre en vis diversitet i forhold til geografi, alder, kønsidentitet, seksualitet og etnicitet. I alt har vi talt med 33 unge i alderen 16-21 år fra forskellige steder i Danmark - heraf 16 kvinder (15 ciskvinder og en transkvinde), 15 mænd og to ikke-binære. Særligt har det været vigtigt for os at interviewe unge med forskellig seksuel erfaring. Vi har primært interviewet unge, som har haft deres seksuelle debut, men også få som ikke har. Derudover har vi interviewet både 19 heteroseksuelle unge og flere forskellige seksuelle minoriteter herunder én homoseksuel, syv biseksuelle, en bicurious, tre panseksuelle, en queer og en unlabelled.

De unge blev lovet fortrolighed og fuld anonymitet i rapporten, og de gav samtykke til, at vi ved brug af deres citater i rapporten, kun angiver deres kønsidentitet, alder og geografisk placering (opdelt i: Jylland, Fyn, Sjælland og Hovedstaden). Såfremt noget i deres citater kunne kompromittere denne anonymitet, er dette skrevet ud af citaterne. Ud fra en etisk overvejelse om ikke at sætte vores informanter i en sårbar eller udsat position har vi ikke inddraget citater eller fortællinger, som vi i særlig grad fandt personlige eller sårbare. Citaterne skal ikke ses som repræsentative for alle unge i aldersgruppen, men der er tale om levede liv og erfaringer, som kan hjælpe os med at forstå, hvordan unge taler om og forstår samtykke.

KVANTITATIV DATA

De kvantitative data i rapporten er baseret på to spørgeskemaundersøgelser foretaget af Voxmeter for Sex & Samfund.

Den første spørgeskemaundersøgelse er foretaget blandt et repræsentativt udsnit af den danske befolkning og er

repræsentativ for hele den danske befolkning over 18 år ift. parametrene køn, aldersgrupper og region. Undersøgelses resultater anvendes i rapporten som deskriptiv data, og giver et indblik i, hvad den generelle befolknings holdning er til den offentlige debat om samtykke i Danmark.

Den anden undersøgelse er foretaget blandt et repræsentativt udsnit af unge mellem 16 og 29 år og er repræsentativ for hele den danske befolkning i aldersgruppen 16-29 år ift. parametrene køn, aldersgrupper og region. Denne undersøgelse giver et indblik i unges egne oplevelser med samtykke og grænser og er i rapporten anvendt til at generalisere dele af vores kvalitative fund.

Dataindsamlingen er foretaget i maj 2021, og der er indsamlet svar fra henholdsvis 1000 respondenter i spørgeskemaundersøgelsen blandt unge og 1002 respondenter i befolkningsundersøgelsen.

LITTERATURLISTE

Albæk, M. M. (2019): 'Minister: Hver fjerde kommune har ikke styr på beredskab for overgreb'. Lokaliseret d 25. Juni 2021 på: www.dr.dk/nyheder/indland/minister-hver-fjerde-kommune-har-ikke-styr-paa-beredskab-overgreb

Brooks, O. (2008): 'Consuming alcohol in bars, pubs and clubs: A risky freedom for young women?' *Annals of Leisure Research*, 11 (3-4), 331-350.

Dahl et al. (2018): 'Unge opfattelser af køn, krop og seksualitet'. VIVE.

Gregersen, T. og Jacobsen, M. P. (2020): 'Lige køn leger bedst'. *Sex & Samfund*.

Følner et al. (2019): 'Evaluering af Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab (SSF)'. *Als Research for Styrelsen for Undervisning og Kvalitet*.

Heinskou et al. (2017): 'Seksuelle krænkelser: Omfang og karakter'. *Det Kriminalpræventive Råd*.

Horvath, M. & Brown, J. (2007): 'Alcohol as drug of choice; Is drug-assisted rape a misnomer?' *Psychology, crime & law*, 13(5), 417-429.

Jensen, M. B. (2020): 'Venner og alkohol har stor betydning for unge kvinders opfattelse af egne seksuelle grænser', s. 12-15. STOF.

Jensen, M. B. (2020): 'Drinking, Dancing and Hooking Up: Young Adults in Sexual Pursuit in the Mainstream Nightlife in Denmark' i *Entanglements and Weavings: Diffractive Approaches to Gender and Love: Diffractive Approaches to Gender and Love*. Byrne, D. & Schleicher, M. (eds.). Brill | Rodopi, s. 175-201 (Value Inquiry Book Series, Vol. 358). (*Social Philosophy*, Vol. 358).

Jensen, M. B. og Hunt, G. (2020): 'Young women's narratives on sex in the context of heavy alcohol use: Friendships, gender norms and the sociality of consent'. *International Journal of Drug Policy*, 81(8), 102526-102526.

Johansen, K. B. H. (2021): 'Seksuel samtykke og mulige årsager til seksuelt vold' i Søberg, T. et al. *Voldtægtssagen - retssystemets akilleshæl. Teori og praksis*. København: Djøf Forlag, 45-66.

KVINFO (2018): 'Fakta om voldtægt'. Lokaliseret d 25. Juni 2021 på: <https://kvinfo.dk/fakta-om-voldtægt/>

MacLean, S. (2016): 'Alcohol and the constitution of friendship for young adults'. *Sociology*, 50(1), 93-108.

Martinussen, M. B. E. et al. (2009): 'Voldtægt der anmeldes ... Del II: Falsk anmeldelse af voldtægt'. *Det Kriminalpræventive Råd*.

Nicholls, E. (2017): 'Dulling it down a bit': Managing visibility, sexualities and risk in the night time economy in Newcastle, UK. *Gender Place & Culture*, 24(2), 260-273.

Poulsen, C. A., & Nebelong, S. (2019): 'Hvordan arbejder kommunerne med seksuel sundhed? - En undersøgelse af forebyggelse og sundhedsfremme inden for seksuel sundhed'. *Sex & Samfund*.

Sex & Samfund (u.å.): 'Rettigheder og overgreb - samtykke'. Udarbejdet af Sexlinien for unge. Lokaliseret d 25. juni 2021 på: <https://www.sexlinien.dk/emneside-rettigheder-og-overgreb/samtykke>

Wiederman, M. W. (2005): 'The Gendered Nature of Sexual Scripts' i *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Children* 13(4), 496-502.

SEX
SAMFUND

